

Finančná gramotnosť 1

Metodická príručka pre implementáciu
finančnej gramotnosti do vzdelávania
na prvom stupni základných škôl

Martin Hallon – Monika Reiterová

Finančná gramotnosť 1

**Metodická príručka pre implementáciu
finančnej gramotnosti do vzdelávania
na prvom stupni základných škôl**

Štátny pedagogický ústav

2014

Finančná gramotnosť 1

Metodická príručka pre implementáciu finančnej gramotnosti do vzdelávania na prvom stupni základných škôl

Autori: Mgr. Martin Hallon, PaedDr. Monika Reiterová

Konzultanti:

Ing. Jana Dubeňová, Národná banka Slovenska

Ing. Ľudmila Hámošová, Finančné riaditeľstvo SR

Ing. Mária Hankóciová, Nadácia pre deti Slovenska

PhDr. Zdenka Janasová, Štátny pedagogický ústav

Ing. Katarína Lučeničová, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania

Ing. Zuzana Murcko Tučeková, Slovenská banková asociácia

doc. Ing. Peter Szovics, PhD., Inštitút bankového vzdelávania NBS

Ing. Adam Šepetka, Junior Achievement Slovensko

JUDr. Jozefína Žáková, Slovenská asociácia poisťovní

Lektori:

Mgr. Monika Gregušová

PaedDr. Veronika Palková, PhD.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky udelilo publikácii odporúčaciu doložku č. 2014-16383/55471:4-100C a zaradilo ju do zoznamu odporúčacích materiálnych didaktických prostriedkov určených pre prvý stupeň základných škôl.

Vydal: © Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 830 00 Bratislava, 2014

1. vydanie

ISBN 978-80-8118-119-1

OBSAH

Úvod	4
1 Všeobecné odporúčania – rady pre všetkých	5
1.1 Školský vzdelávací program a vzdelávací proces	6
1.2 Spolupráca	8
1.3 Metódy a formy práce	9
2 Národný štandard finančnej gramotnosti pod lupou	14
2.1 Človek vo sfére peňazí	14
2.2 Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí	23
2.3 Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb– príjem a práca	33
2.4 Plánovanie a hospodárenie s peniazmi	37
2.5 Úver a dlh	43
2.6 Sporenie a investovanie	47
2.7 Riadenie rizika a poistenie	50
Záver	54
Použitá a odporúčaná literatúra	55

Úvod

Rozhodovanie spojené s existenciou človeka v dnešnej spoločnosti je úzko previazané s ekonomickým rozhodovaním v každodennom živote. Realita súčasného sveta však upozorňuje na to, že napriek dobe, v ktorej je možné sa pomerne jednoducho a rýchlo dostať k rôznym informáciám, je nevyhnutné vzdelávanie v oblasti finančnej gramotnosti. Preto sa finančné vzdelávanie stáva dôležitou súčasťou prípravy žiakov už na prvom stupni základnej školy.

Máloktorý učiteľ sa však počas svojej profesijnej prípravy stretol s finančným vzdelávaním, a preto môže mať s požiadavkou na zvyšovanie finančnej gramotnosti žiakov spojené obavy. Na pomoc bola vypracovaná publikácia – metodická príručka, ktorú práve čítate.

Publikácia je určená predovšetkým učiteľom prvého stupňa základnej školy. Pre lepšie porozumenie koncepcii vzdelávania v oblasti finančnej gramotnosti ju odporúčame všetkým učiteľom, vrátane vedúcich pracovníkov a koordinátorov tvorby školských vzdelávacích programov.

Vzdelávanie v oblasti finančnej gramotnosti sa opiera o vládou schválenú stratégiu. V súvislosti s tým bol v roku 2008 vypracovaný Národný štandard finančnej gramotnosti, verzia 1.0, ktorý bol v roku 2014 aktualizovaný na Národný štandard finančnej gramotnosti, verzia 1.1 (ďalej NŠFG). Z tohto dokumentu vychádza aj metodická príručka. NŠFG je členený do siedmich tém, ktoré sú ďalej rozpracované do celkových kompetencií a čiastkových kompetencií. V rámci čiastkových kompetencií sú zadefinované očakávania na troch úrovniach. Prvému stupňu základnej školy zodpovedá prvá úroveň očakávaní.

Štruktúra publikácie:

- všeobecné odporúčania pre výchovno-vzdelávací proces v súvislosti so vzdelávaním v oblasti finančnej gramotnosti,
- rozpracovanie siedmich hlavných tém podľa NŠFG – vymedzenie pojmov, ktoré majú žiaci aktívne používať, špecifikácia jednotlivých očakávaní na danej úrovni, námety na konkrétne aktivity.

Cieľom publikácie je pomoc pri začlenení finančného vzdelávania do výchovno-vzdelávacieho procesu, preto na niektorých miestach uvádzame, v ktorom predmete, prípadne téme a ktorom ročníku je vhodné požadované očakávanie realizovať. Charakter očakávaní na úrovni 1 spolu so špecifikom vzdelávania na prvom stupni ZŠ však umožňuje začlenenie tém prakticky kdekoľvek. Je len na učiteľovi, kde si nájde priestor a čas.

1 Všeobecné odporúčania

- rady pre všetkých

Východiskovým dokumentom je NŠFG. Je vhodné, aby si ho prečítal každý učiteľ. Získa tak ucelenú predstavu o tom, čo má žiak počas svojho vzdelávania na základnej a strednej škole dosiahnuť v oblasti finančnej gramotnosti.

Pre úspešnú realizáciu finančného vzdelávania je najdôležitejšie porozumieť podstate finančnej gramotnosti. NŠFG definuje finančnú gramotnosť ako „schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti.“ V rámci PISA má definícia finančnej gramotnosti dva aspekty, a to spôsob myslenia a správania sa a dôvody rozvoja tejto gramotnosti: „Finančná gramotnosť znamená znalosť a pochopenie finančných pojmov a rizík; sú to schopnosti, motivácia a sebadôvera využívať získané vedomosti za účelom vykonávania efektívnych rozhodnutí v celom rade finančných súvislostí s cieľom zlepšiť finančnú situáciu jednotlivca i spoločnosti, a tým im umožniť účasť na ekonomickom dianí.“ Ak ako učiteľ pochopíte, čo finančná gramotnosť je, budete sa vedieť lepšie rozhodnúť, ako ju budete v škole vo vzdelávaní rozvíjať, do akých predmetov problematiku začleníte a aké metódy vo výučbe uplatníte.

Vzhľadom na to, že má finančná gramotnosť charakter prierezovej témy, mal by byť na škole **koordinátor pre finančné vzdelávanie**. Jeho úlohou by malo byť zabezpečenie vzdelávania (interného i externého) pedagógov v oblasti finančnej gramotnosti, ale aj koordinácia pri začleňovaní problematiky do školského vzdelávacieho programu a priamo do výučby. Pri začleňovaní finančného vzdelávania do výchovno-vzdelávacieho procesu je možné uplatniť dva prístupy. V každom z nich je však potrebná úzka tímová spolupráca pedagógov. Pedagógovia na prvom stupni základnej školy majú situáciu zjednodušenú v tom zmysle, že prevahu učebných predmetov vyučuje jeden učiteľ. Preto by malo byť jednoduchšie plánovanie organizácie vyučovania i začlenenie integrovaných blokov do vyučovania.

Prvý prístup spočíva v tom, že každý pedagóg urobí analýzu svojej výučby a nájde prvky, ktoré vo vyučovaní presadzuje už teraz. Následne sa zameria na prvky, ktoré je možné v danom predmete začleniť. Pri spoločnom pracovnom stretnutí pedagógov sa stanovujú spoločné témy (tie sa môžu realizovať medzipredmetovo) a doriešia sa oblasti, ktoré zatiaľ nie sú pokryté. Jednoducho povedané, v tomto prípade z malých kúskov poskladá pedagogický zbor celú skladačku.

Druhý prístup je opačný. Na spoločnej pracovnej porade sa celá problematika rozčlení a priradí jednotlivým predmetom. Učiteľ následne pridelenú problematiku spracuje a začlení do svojho predmetu.

Nie je cieľom nariadiť, ktorý prístup je lepší a je nutné ho uplatňovať. Je len na danej škole, pre aký prístup sa rozhodne a čo jej viac vyhovuje.

1.1 Školský vzdelávací program a vzdelávací proces

Pri projektovaní vzdelávania nezabúdajte, že zvýšenie finančnej gramotnosti si vyžaduje ucelený systém finančného vzdelávania, a preto je potrebné zohľadňovať nadväznosť medzi prvým a druhým stupňom základnej školy.

Možnosti implementácie:

- začlenenie do povinných predmetov
- vytvorenie blokov
- realizácia kurzu
- vytvorenie samostatného predmetu

Uplatňujte integrované vyučovanie:

- porovnávajte svoje TVVP s kolegami a hľadajte priestor, ktoré ponúkajú priestor pre finančné vzdelávanie,
- dohodnite sa s kolegami na spolupráci, postupe i téme,
- témy hľadajte v bežnom živote a prekonajte tak izolovanosť učebných predmetov,
- vyučujte tému v niekoľkých predmetoch súbežne tak, že každý vyučujúci k nej pristupuje z pohľadu svojej špecializácie. Napríklad plánovanie dovolenky: geografia – destinácia, doprava, dejepis – história, pamiatky, etická výchova – preferencie členov rodiny, slovenský jazyk a literatúra – inzercia, zmluvy, matematika – náklady, výmena peňazí.

Finančné vzdelávanie je v rozsahu uvedenom v NŠFG pre úroveň 1 povinnou súčasťou základného vzdelania na prvom stupni základnej školy. Je do neho začlenené plošne. To znamená, že **každý** absolvent prvého stupňa základnej školy musí byť s obsahom finančného vzdelávania v danom rozsahu oboznámený. Nepostačuje, ak je realizované len krúžkami alebo len v časti triedy (v prípade delených hodín s odlišnou náplňou). Ak nie sú požiadavky na finančné vzdelávanie v rozsahu uvedenom v NŠFG úroveň 1 súčasťou školského vzdelávacieho programu, je nutné ho v tomto zmysle upraviť a začať premietat problematiku finančnej gramotnosti do vyučovania.

Napriek tomu, že finančná gramotnosť nie je zadefinovaná v štátnom vzdelávacom programe ako prierezová téma, je ju možné začleniť do jednotlivých predmetov, uplatniť medzipredmetové vzťahy. Ak je to potrebné, upravte učebné osnovy príslušných učebných predmetov vrátane ich charakteristík. Zvážte aktualizáciu učebného plánu vrátane poznámok k nemu. V samotnom vyučovacom procese začleňte finančné vzdelávanie do príslušných tematických výchovno-vzdelávacích plánov a rozvíjajte u žiakov vedomosti, zručnosti a hodnotové postoje spojené s finančnou gramotnosťou.

Vzhľadom na charakter finančného vzdelávania je vhodné uplatňovanie integrovaného vyučovania. To totiž umožňuje predstaviť vzdelávací obsah v jeho komplexnosti. Vedie k prepájaniu poznatkov, vnímaniu súvislostí a umožňuje aplikáciu už nadobudnutých zručností. Výsledky vzdelávania v jednotlivých predmetoch sa tak priblížia životnej realite a žiaci uvidia zmysel svojho vzdelávania. Integráciu je možné realizovať na úrovni čiastkovej aktivity, projektu, tematického celku, ale aj na úrovni integrovaného učebného predmetu.

Pre vzdelávanie je dôležité, aby bola problematika po odbornej stránke správna. Vo finančnom vzdelávaní je preto dôležité disponovať odbornými vedomosťami z oblasti financií. Nevyhnutná je aj schopnosť adekvátne používať základné ekonomické pojmy a vysvetľovať ich s prihliadnutím na jednotlivé vekové kategórie. Osvojenie odborných pojmov však nemôžeme pokladať za cieľ finančného vzdelávania. Ten spočíva v získavaní kompetencií nevyhnutných pre finančné zabezpečenie seba a svojej rodiny a pre aktívnu účasť na trhu finančných produktov a služieb. Odborné pojmy sú len jedným z prostriedkov pre napĺňanie týchto cieľov.

Súčasná spoločnosť je označovaná ako informačná. A práve v prostredí plnom informácií je potrebné žiakov pripravovať na vyhľadávanie informácií, kritické myslenie, rozoznávanie potrebného od zbytočného, odlišenie pravdivého od nepravdivého i efektívne využívanie informácií. Oporou tu môžu byť čitateľské stratégie a kritické myslenie, ktoré žiaka povedú k zodpovednému rozhodovaniu.

Napriek tomu, že sú financie ústredným pojmom finančného vzdelávania, problematiku nie je možné zjednodušiť na reč čísel. Úlohou finančného vzdelávania nie je len rozvoj orientácie v problematike financií, ale so žiakmi je potrebné precvičovať aj to, ako vybrať najlepšie riešenie za daných podmienok. Okrem ekonomických kritérií je potrebné zvažovať i okolnosti rodinné, spoločenské, právne, etické, ale aj ekologické. Nájdené riešenia potom porovnávať s osobnými preferenciami, skúsenosťami a intuíciou. Tento širší rámec potom predstavuje priestor pre ekonomicky zodpovedné rozhodovanie.

Vnímajte výučbu v širších súvislostiach:

- podporujte medzipredmetové i medzioblastné vzťahy,
- prepájajte finančné vzdelávanie s prierezovými témami
- venujte sa vo výučbe finančným aktualitám

Používajte a vysvetľujte základné finančné pojmy

- Získajte profesijnú istotu v používaní odborných pojmov.
- Vymedzuje nové pojmy pomocou už zavedených a osvojených pojmov, predkladajte ich vo vzájomnom vzťahu, uvádzajte príklady.
- Vedzte žiakov od pasívneho porozumenia k aktívnemu používaniu.
- Zvažujte primeranosť veku žiakov a úroveň dosiahnutých vedomostí.
- Nepovyšujte osvojenie odborných pojmov na cieľ finančného vzdelávania.

Naučte žiakov identifikovať dôležité informácie

- Využívajte autentické materiály – reklamné letáky, inzeráty, komerčné ponuky.
- Precvičujte so žiakmi čítanie s porozumením – uplatňujte rôzne metódy podporujúce čítanie s porozumením.
- Spolu so žiakmi vyhľadávajte varovné signály klamlivých ponúk.

Podnecujte aktívne vyhľadávanie doplňujúcich informácií

- Učte žiakov pýtať sa na doplňujúce informácie potrebné pre zodpovedné rozhodovanie.
- Vedzte žiakov k vyhľadávaniu informácií z rôznych zdrojov.
- Využívajte informačné a komunikačné technológie.

Nezúžujte finančnú gramotnosť na finančnú matematiku a sledovanie ekonomických ukazovateľov

- Posudzujte numerické výsledky finančných úloh v kontexte reálnych situácií.
- Diskutujte so žiakmi o príčinách a dôsledkoch a o výhodách a nevýhodách rôznorodých riešení.
- Porovnávalte rôzne meradlá hodnotenia životných situácií, diskutujte so žiakmi o hodnotovom rebríčku.

- *Ukazujte rozmanitosť ponuky produktov, služieb a inštitúcií.*
- *Venujte sa so žiakmi porovnávaniam podobných produktov a služieb, z ktorých žiaci vyberajú tie najvýhodnejšie pre danú situáciu.*
- *Sledujte so žiakmi vývoj niektorých produktov alebo služieb v čase.*
- *Rozvíjajte stratégiu smerujúcu k informovanému rozhodovaniu podľa zásady „produkty, služby a inštitúcie sa menia, zručnosti ostávajú“.*

Jednou z úloh finančného vzdelávania je zabezpečiť orientáciu a prehľad vo finančných produktoch a službách. Na druhej strane je však potrebné rešpektovať zásadu všeobecnosti, aby vo vyučovaní neprichádzalo k propagácii konkrétnych produktov, služieb a inštitúcií. Podľa OECD by malo byť finančné vzdelávanie jednoznačne oddelené a odlišené od komerčného finančného poradenstva. Preto by mali byť vždy predstavené viaceré ponuky, ktoré môžu byť medzi sebou porovnávané. Výučba je potom prednostne zameraná na získavanie zručností a rozvíjanie stratégií pre život.

1.2 Spolupráca

Finančné vzdelávanie sa prelína viacerými vzdelávacími oblasťami i prierezovými témami. K žiakom sa teda dostáva rôznymi spôsobmi. Málokedy sa vyučuje ako samostatný predmet, preto jeho začlenenie do vzdelávacieho procesu vyžaduje istú mieru koordinácie. Spoločné pracovné porady kolegov môžu priniesť informácie o prelínaní vzdelávacieho obsahu, inšpiráciu i spoločné naladenie, ale aj poznanie, že na finančné vzdelávanie nie ste sami.

- *Nájdite si spojencov.*
- *Konzultujte špecifiká finančného vzdelávania, využite odbornosť a skúsenosti svojich kolegov.*
- *Diskutujte o zaradení finančnej problematiky do vzdelávacieho procesu.*
- *Spoločne hľadajte príležitosti pre realizáciu finančného vzdelávania, opierajte sa o medzipredmetové vzťahy.*
- *Zohľadňujte logickú nadväznosť vzdelávacieho obsahu naprieč predmetmi.*
- *Premýšľajte o možnostiach integrácie vzdelávacieho obsahu.*
- *Odovzdávajte si navzájom skúsenosti s osvedčenými hodinami, projektami, pomôckami, informačnými zdrojmi.*

Jedným z hlavných znakov finančnej gramotnosti je hospodárenie domácnosti. Preto je finančné vzdelávanie úzko previazané s rodinným prostredím, a to v niekoľkých rovinách. I preto je nanajvýš vhodné informovať rodičov o zámeroch, princípoch a cieľoch finančného vzdelávania. Je dôležité vy-

tvoriť také prostredie, ktoré bude pre všetky zúčastnené strany bezpečné. Jednou z možností, ako sa vyhnúť práci s citlivými osobnými údajmi alebo rodinnými údajmi, je vyučovať finančnú tematiku prostredníctvom inscenačných metód. Týmto prístupom je možné rozptýliť niektoré obavy rodičov spojené s využívaním citlivých údajov a zvýšiť ochotu spolupracovať a podporiť svoje deti na ceste za finančnou gramotnosťou. Za vedľajší dôsledok môžeme pokladať preventívne pôsobenie na rodičovskú verejnosť. To, že žiaci prinesú domov finančné témy, môže mať vo svojom dôsledku pozitívny vplyv na finančnú zodpovednosť rodičov.

Predstavte princípy a ciele finančného vzdelávania rodičom

- *Využite rodičovské schôdzky a predstavte rodičom koncepciu finančného vzdelávania na vašej škole, zamerajte sa na prínosy finančného vzdelávania pre bežný život.*
- *Pozvite rodičov k spolupráci a podpore tejto témy.*
- *Prezentujte aktivity spojené s finančnou gramotnosťou pred rodičovskou verejnosťou.*

Vytvorte vo finančnom vzdelávaní bezpečné prostredie pre rodičov i žiakov

- *Objasnite používané metódy a formy práce.*
- *Nepracujte s citlivými údajmi, uprednostnite prácu s fiktívnymi údajmi prostredníctvom inscenačných metód.*

1.3 Metódy a formy práce

Vyučovanie finančnej gramotnosti má svoje špecifiká a odlišnosti. Práve preto tu môžeme uplatňovať najrôznejšie inovatívne metódy vyučovania, ktoré ocenia nielen žiaci, ale i učitelia.

Metódy sú použiteľné aj pre iné predmety. Je potrebné však počítať s tým, že vyžadujú dlhšiu a väčšiu prípravu. Niektoré dokonca vyžadujú skúsenosti a umenie improvizácie. Odmenou za prácu navyše však bude väčšia radosť z učenia, jednoduchšie zapamätávanie si, zvýšená interaktivita na hodinách a praktické vyskúšanie preberaného učiva.

Finančné vzdelávanie je orientované na rozvíjanie zručností pre uplatnenie v živote, a preto by malo byť s každodenným životom úzko previazané. Je vhodné pripraviť také aktivity, ktoré umožňujú relatívne autentický zážitok finančnej situácie a ktoré vedú k osvojeniu stratégií zodpovedného rozhodovania. Na tento účel odporúčame najmä heuristickú metódu, resp. metódu riešenia problémov a situačné metódy.

Pre metódy vyučovania by malo vo všeobecnosti platiť:

Názornosť. Sprístupňované informácie by mali byť názorné, dobre viditeľné a mali by sa opierať o vedomosti žiakov. To platí pre písanie na tabuľu, pre vytváranie prezentácií, výučbových schém a podobne.

Jednoduchosť. Jednotlivé témy by mali nadväzovať na znalosti, resp. skúsenosti žiakov. Pojmy používané vo vyučovaní by mali žiaci poznať a mali by rozumieť ich významu.

Aktivita žiakov. Žiaci by mali na hodinách sami aktívne vystupovať, skúšať si uvádzané situácie, diskutovať a podobne.

Tempo hodiny. Hodina by mala byť dynamická, ale s ohľadom na porozumenie preberaných súvislostí. To platí ako pre celú triedu, tak i pre jednotlivcov.

Zmysluplnosť. Žiaci by mali vidieť zmysel v tom, čo sa učia. Mali by si uvedomovať, prečo je finančná gramotnosť dôležitá.

Využitelnosť. Využitelnosť sa týka najmä informácií, ktoré žiaci v rámci finančného vzdelávania získavajú. Tieto informácie by mali byť prakticky využiteľné, čo súčasne vedie k lepšiemu zapamätaniu.

Dôležitosť. Nie všetky informácie sú pre žiakov dôležité. Preto by sa mali naučiť rozpoznať, ktoré informácie by si vo vlastnom záujme mali osvojiť.

Heuristická metóda býva často charakterizovaná ako metóda učenia objavovaním. Žiakom nepredkladáme hotové fakty alebo výsledky, ale podnecujeme ich, aby sami hľadali riešenia.

Situačné metódy majú veľmi blízko k životnej realite. Ich podstatou je riešenie istej problémovej situácie, ktorá je zrkadlom skutočnej udalosti. Žiaci potom používajú svoje vedomosti a zručnosti, pracujú s informačnými zdrojmi, ale zohľadňujú aj svoje skúsenosti, názory a postoje. Spoločne diskutujú o možných riešeniach, hľadajú ich výhody a nevýhody a rozhodujú sa, ktoré riešenie je za daných podmienok najlepšie.

Podporujte žiacke objavovanie a samostatné riešenie problémových situácií.

- Dávajte žiakom kreatívne problémové otázky a úlohy, ktoré sa ich bezprostredne dotýkajú.
- Nepredkladajte žiakom k osvojeniu hotové riešenia, podporujte aktívne objavovanie efektívnych stratégií.
- Ved'te žiakov k poznaniu, že každý problém má viacero možných riešení, ktoré sú ovplyvnené okolnosťami konkrétnej situácie.
- Postavte finančné vzdelávanie na zručnostiach potrebných pre praktický život.
- Zamerajte sa na finančné situácie spojené s chodom domácnosti.
- Pracujte s príkladmi, ktoré sú blízke bežnému životu žiakov.
- Presuňte vyučovanie zo školských lavíc do reálneho prostredia.
- Prekonávajte izolovanosť vyučovacích predmetov.
- Predkladajte žiakom také problémy, ktoré vyžadujú uplatnenie vedomostí, zručností a schopností z viacerých predmetov.
- Pokúste sa v rámci nejakej aktivity alebo projektu integrovať vzdelávací obsah niekoľkých predmetov.

Realizujte finančné vzdelávanie prostredníctvom IKT

- Využívajte vo výučbe počítače, mobilné telefóny, interaktívne tabule, tablety.
- Neobmedzujte sa na individuálnu prácu, IKT je možné efektívne využívať i pri skupinovej práci.

Spolupráca pri dosahovaní spoločných cieľov je jednou z charakteristík **kooperatívneho učenia sa**. Jedným prínosom je aktivizácia žiakov, rozvíjanie komunikácie, vzájomné obohacovanie sa a posilňovanie sociálneho rozvoja žiakov. Výučbe nedominuje interakcia medzi učiteľom a žiakom, výrazne je posilnená vzájomná interakcia medzi žiakmi, pretože sú členovia skupiny pri práci na sebe závislí. Učia sa tým prekonávať súťaživosť v prospech spolupráce a tolerancie. Žiaci si môžu odovzdávať skúsenosti, môžu sa od seba navzájom učiť a môžu tak prirodzene formovať svoje názory a postoje v skupine vrstovníkov. Práca v skupine umožňuje každému zapojiť sa podľa svojich možností a schopností, dáva možnosť vyniknúť a uplatniť vedomosti či prednosti, ktoré ostatní nemajú. Žiaci pri kooperatívnom učení sa zdieľajú skúsenosti zo svojej rodiny, aplikujú rôzne stratégie, ale tiež si uvedomujú, že v prístupe k financiám i vo finančných situáciách rodín existujú rozdiely. Kooperácia nemusí prebiehať len na úrovni triedy, ale aj na úrovni škôl, či v rámci medzinárodných projektov.

Zarad'ujte kooperatívne učenie sa ako alternatívu k frontálnemu vyučovaniu

- Rozdeľte žiakov pri vhodných situáciách do homogénnych alebo heterogénnych skupín.
- Zadávajte skôr zložitejšie (problémové) úlohy, ktoré majú viac možností riešenia.
- Umožnite záverečnú prezentáciu a reflexiu skupinovej práce.

Začleňte projektové vyučovanie, ktoré vedie k vytvoreniu skupinového výtvoru

- Zadať žiakom prípravu skupinového výtvoru spojeného s finančným vzdelávaním.
- Ponúknite priestor pre predstavenie spoločných výtvorov a pre zhodnotenie skupinovej práce.

Finančné vzdelávanie je koncipované tak, že svojím obsahom prepája konkrétne učebné predmety s činnosťou žiakov realizovanou v škole i mimo nej. Podobný cieľ má aj **projektové vyučovanie**. V tomto prípade však vyučovanie nie je organizované podľa učebných predmetov, ale žiaci sa učia riešiť a spracovávať jednoduchšie i zložitejšie projekty (nemýľme si to s referátmi) s určitým jedinečným a novým cieľom. Projektová metóda vnáša do vyučovania poznanie, viac reality a samostatného hľadania informácií, tak isto pomáha u žiakov vytvárať potrebné životné kompetencie. Ide o spoločné premýšľanie, diskusiu či spoločné riešenie, ktoré vedie k uskutočneniu cieľa. Žiaci pracujú v skupine, čo podporuje ich spoluprácu. Využívajú pri tom dostupné zdroje, pri ktorých sa učia rozlišovať ich vierohodnosť. Výučba teda nemusí prebiehať len v priestoroch učebne. Je možné využívať konzultácie s odborníkmi, knižnicu, internetové zdroje, odbornú literatúru, noviny, časopisy apod. Na projekt je vhodné využiť súvislý čas, ktorý by za ideálnych podmienok nemal byť členený pevne stanovenými vyučovacími hodinami podľa rozvrhu. Celkový čas jedného projektu sa líši a je závislý od náročnosti témy.

Organizačná štruktúra projektového vyučovania

- *Úvodná motivácia, pri ktorej sú stanovené základné otázky, vymedzené ciele a úlohy projektu, dohodnuté pravidlá a pod.*
- *Práca v skupinách, kedy dochádza k vyhľadávaniu informácií.*
- *Prezentácia projektu – sú prezentované závery, porovnávané výsledky projektov a hľadané súvislosti.*
- *Hodnotenie projektu a jeho jednotlivých častí, sebahodnotenie – hodnotenie vlastného podielu v ňom.*

Inscenačné metódy založené na simulácii a hraní rolí sú jednou z možností, ako žiakov vtiahnuť do finančnej problematiky. Je možné tak rozvíjať finančné stratégie, ale zároveň nepracovať s citlivými údajmi. Aj z tohto dôvodu majú tieto metódy vo finančnom vzdelávaní široké uplatnenie. Umožňujú hlbšie porozumenie vzdelávaciemu obsahu, ale sú vhodné najmä pre rozvoj sociálnych zručností, kedy sa žiaci učia rozhodovať. Žiaci sa správajú tak, ako to vyžaduje ich rola, vciťujú sa do situácie. Hrať rolu v prevažnej miere dospelých je pre žiakov motivujúce a zábavné. Tým, že žiaci predstierajú inú osobu, môžu problém preskúmať z iného uhla pohľadu. Inscenačné metódy sú vhodné aj pre nácvik asertívnej komunikácie.

Vytvárajte príležitosti pre uplatňovanie inscenačných metód

- *Vyberte vhodné situácie, vymedzte ich učebné ciele.*
- *Pripravte vhodné pomôcky a potreby pre prácu.*
- *Stanovte roly účastníkov situácie.*
- *Bližšie charakterizujte osoby a opíšte situáciu, v ktorej sa nachádzajú.*
- *Skúste výučbu prostredníctvom modelových rodín, kedy žiaci v danej role pracujú v priebehu celého školského roka.*
- *Umožnite prezentáciu inscenácií.*
- *Ponúknite priestor pre predvedenie situácií.*
- *Veďte žiakov k hľadaniu alternatívnych riešení.*
- *Komentujte spoločne so žiakmi inscenácie, analyzujte príčiny a dôsledky predvedených situácií.*

Pre viaceré témy finančnej gramotnosti sú **diskusie a diskusné hry** veľmi vhodné. Žiaci môžu byť rozdelení i na skupiny obhajujúce určitý názor či postoj alebo môže ísť o diskusiu žiakov a učiteľa. Žiaci by sa mali na diskusiu vopred pripraviť, nájsť si argumenty a podklady pre svoje tvrdenia. Diskusné hry precvičujú schopnosť komunikácie, vyjednávania a dosahovania súhlasu, formulácie názoru a pocitu, načúvania, vciťovania sa. Slúžia aj k ujasňovaniu a formovaniu hodnôt a postojov, zamysleniu sa nad novými problémami. Na dosiahnutie týchto cieľov však nestačí predložiť zaujímavú tému a nechať ju skupinou neorganizovane riešiť. Je potrebné stanoviť pravidlá diskusie a kontrolovať ich dodržiavanie.

Didaktické hry predstavujú ďalšiu možnosť, ako v praxi realizovať alebo spestriť finančné vzdelávanie. Medzi didaktické hry môžeme zaradiť aj klasické skupinové hry alebo strategické hry, ktoré sú spracované ako doskové hry, prípadne počítačové aplikácie. Môžu plniť funkciu motivačnú i precvičovaciu. Prostredníctvom didaktických hier je možné so žiakmi riešiť aj zložité učebné problémy.

- Zbierajte skúsenosti s hraním didaktických hier.
- Čerpajte námety z odborných publikácií.
- Získajte osobnú skúsenosť s hraním týchto hier.
- Vyskúšajte didaktické hry na vyučovaní.
- Vyskúšajte hru napr. *Platí, platí,...*, *Pravda a lož*, *Deľba práce*, *Hra na poisťovňu*, *Staroveké a stredoveké trhovisko*, *Behavé učenie*, *Hospodárenie v rodine*.
- Vyskúšajte si aplikácie, ktoré pre finančné vzdelávanie ponúkajú webové stránky niektorých finančných inštitúcií.

Zaraďujte do vyučovania ďalšie metódy:

Brainstorming – predstavuje skupinovú techniku zameranú na získanie čo najväčšieho množstva nápadov na danú tému. Je založená na skupinovom výkone. Nosnou myšlienkou je, že účastníci v skupine vymyslia viac nápadov, ako by vymysleli samostatne. Pri brainstormingu je nutné dodržiavať pravidlá, najmä to, že zverejnené nápady by nemali byť nikým komentované ani hodnotené. Aj ten zdanlivo najbláznivejší nápad môže totiž niekoho ďalšieho inšpirovať. Pri brainstormingu ide predovšetkým o kvantitu nápadov. Môže mať rôzne obmeny, napr. neštruktúrovaný brainstorming, štruktúrovaný brainstorming, voľné písanie, kmene a korene, kocka.

Myšlienková (mentálna) mapa – predstavuje graficky usporiadaný text (prípadne doplnený obrázkami) s vyznačenými súvislosťami. Je využívaná na zapamätanie, na učenie, na grafické zobrazenie alebo na riešenie problémov. Obvykle sa začína hlavným námetom uprostred papiera (tabule). Využívajú sa rôzne obrázky, kódy, symboly i farby.

Ice breaker (prelomenie ľadov, ľadolamka) zaraďujeme na začiatku hodiny, ešte pred úvodným informačným blokom. Poskytujú priestor na bližšie zoznámenie. Slúži k prelomeniu ľadov, k prekonaniu začiatkových formálnych bariér, k odstrihnutiu účastníkov od problémov každodenného života, na naladenie na program a na navodenie neformálnej atmosféry. Pre tento účel môže slúžiť aj vtip alebo krátky príbeh.

Doplňovačky, osemšmerovky – tvoria metodický základ, ktorý je jednoduchý a pomerne nenáročný na čas. Ide o rýchle cvičenia, pomocou ktorých si žiaci zopakujú to podstatné z preberanej látky. Niekedy môžu slúžiť aj ako motivácia.

Voľba učebnej metódy závisí od vyučujúceho a od preberaného učiva. Pri niektorých témach bude vhodnejší tradičný frontálny výklad spojený so záverečným zopakovaním, pri iných aktivizujúce metódy.

2 Národný štandard finančnej gramotnosti pod lupou

Táto časť metodickéj príručky by nemala byť vnímaná ako učebnica, prípadne pracovný zošit, ale ani ako záväzný postup. Ide o metodické podnety, ktoré môžu byť námetom na prácu s NŠFG, jeho implementáciu do praxe.

Nejde o ďalšie navyšovanie obsahu vzdelávania, ani zaťažovanie žiakov. Ide o prirodzené začlenenie finančnej gramotnosti do výchovno-vzdelávacieho procesu. Tak ako čitateľskú gramotnosť môžeme rozvíjať aj na hodinách výtvarnej výchovy, matematickú gramotnosť na hodinách telesnej výchovy, tak aj finančná gramotnosť môže byť súčasťou všetkých učebných predmetov. Je len na učiteľovi, ako tvorivo dokáže túto tému zvládnuť.

V každej kapitole sú uvedené príslušné čiastkové kompetencie (pre lepšiu orientáciu sú očíslované) a z nich vyplývajúce očakávania, ktoré by mal žiak na konci prvého stupňa základnej školy zvládnuť. K nim sú priradené základné pojmy. Nejde o to, aby žiaci vedeli definície pojmov, ale aby ich vedeli **aktívne používať a rozumeli im**. Navrhnuté úlohy a aktivity slúžia ako inšpirácia a súčasne konkretizujú zadané kompetencie.

2.1 Človek vo sfére peňazí

Čiastková kompetencia

2.1.1 Vyhodnotiť trvalé životné hodnoty a osvojiť si vzťah medzi životnými potrebami a financiami ako prostriedku ich zabezpečenia.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- pomenovať základné ľudské potreby a základné ľudské hodnoty,
- opísať postavenie členov rodiny pri zabezpečovaní životných potrieb.

Základné pojmy

Ľudské potreby, hodnoty, peniaze, euro, minca, bankovka

Definovanie základných ľudských hodnôt a potrieb so žiakmi primárneho vzdelávania sa môže zdať nesplniteľnou úlohou. Prax však ukazuje, že to tak nie je. Práve naopak. Žiaci sú v tomto veku najviac ovplyvnení rodičmi a tým, čo vidia v najbližšom okolí. Keď sa spýtate, čím budú, keď budú veľké, odpovedia bez zaváhania. V mnohých prípadoch bude odpoveď futbalista, speváčka, herečka, učiteľka, alebo povolanie ich rodičov. Takisto im nerobí problém definovať a rozlišovať základné ľudské hodnoty a potreby.

Základné ľudské hodnoty definujeme žiakom v primárnom vzdelávaní ako **všetko to, čo je pre vás dôležité, čiže hodnotné. Preto sú to HODNOTY. Ľudských hodnôt je veľmi veľa, ale sami viete, že niečo je pre vás hodnotné viac a iné menej.**

Spýtame sa žiakov, čo pokladajú oni sami za hodnotné. Čo je pre nich v živote vzácne. Na tabuľu napíšeme približne 5 – 10 pojmov (napr. rodina, zdravie, kamaráti, futbal, tanec). Potom ich spolu so žiakmi zoradíme podľa dôležitosti. Začneme vylučovacou metódou od tej najdôležitejšej. Tak vytvoríme spoločný rebríček hodnôt. Treba rátať s tým, že sa môže v triede vytvoriť celkom živá diskusia o tom, ktorá hodnota by mala byť na rebríčku vyššie. Diskutujte so žiakmi, pripomeňte im však, že každý má svoj rebríček hodnôt iný, pretože je pre každého dôležitejšie niečo iné a postupne sa dopracujte k spoločnému rebríčku hodnôt.

Rozdajte žiakom fiktívne detské peniaze (dajú sa zakúpiť v hračkárstve alebo ich môžete spolu so žiakmi vyrobiť) v hodnote napr. 10 €. Keď držia peniaze naozaj v ruke, evokuje to v nich pocit skutočných peňazí. Spýtajte sa ich, ako by s nimi naložili, čo by si za ne kúpili ako prvé. Dajte im čas na premyslenie a požiadajte ich, aby si svoj nápad aj zapísali do zošita. Predebatujte so žiakmi ich myšlienky. Následne upozornite žiakov na hodnotový rebríček, ktorý ste predtým spoločne vypracovali na tabuľu. Spýtajte sa ich, či by teraz svoju voľbu prehodnotili a kúpili niečo iné.

Napríklad: Rozhoduješ sa, čo spraviť s desiatimi eurami. Môžeš si kúpiť pizzu, alebo nejakú hračku, alebo zvieratko, alebo si môžeš peniaze odložiť. Možno o tom ani nevieš, no pri rozhodovaní používaš svoj rebríček hodnôt. Ak miluješ pizzu a máš na ňu chuť, no rozhodol si sa kúpiť si škrečka, po ktorom dávno túžiš, tak momentálne škrečok je na vyššom stupienku tvojho rebríčka hodnôt. Ak sa rozhodneš peniaze si odložiť a sporiť, je sporenie na vyššom stupienku.

Téme základných životných hodnôt a potrieb sa môžeme venovať napríklad v rámci slohovej výchovy v treťom ročníku pri preberaní verbálnej komunikácie - vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu, želania... Taktiež je vhodný čas v literárnej výchove v rovnakom ročníku, pretože tematické osnovanie je založené na otvorenom a odlišnom pohľade na svet.

Aktivita

Aktivita

Aktivitu je možné realizovať na hodine pracovného vyučovania alebo na hodine výtvarnej výchovy, čím sa prehĺbujú medzipredmetové vzťahy.

*Poznámka. Za hodnotu považujeme napr. **kamarátstvo** (po škrečkovi dieťa túži, lebo ho má aj jeho kamarát a chce spolu zdieľať spoločné problémy, zážitky a pod.), alebo **zodpovednosť** (chce rodičom dokázať, že sa vie o zvieratko postarať). Ak si peniaze odloží, tak sleduje nejakú svoju budúcu potrebu, ale zároveň sa trénuje **vo vytrvalosti**, schopnosti odoprieť si okamžité uspokojenie potreby. Tiež je dôležité, aby si žiaci uvedomili, že jedny a tie isté peniaze môžu byť použité iba raz.*

Takto sa ľahko dostaneme k ľuďom a veciam, ktoré by deti nevymenili za nič na svete. To sú ich **základné hodnoty**.

Hodnoty môžeme deliť na materiálne (ekonomické) a duchovné, ktoré sa nedajú ničím merať. Medzi materiálne hodnoty môžeme zaradiť napr. počítač, auto, dom, peniaze. Medzi duchovné hodnoty môžeme zaradiť napr. lásku, prijatie, priateľstvo. V rebríčku hodnôt sa môžu tieto dve kategórie miešať.

Úloha

Zostavte svoj rebríček hodnôt (stačí 5 stupňov).

Žiaci zo začiatku budú možno zostavovať svoj prvý rebríček hodnôt trochu chaoticky. Je to v poriadku, treba im len dopriať čas. Z praxe vieme, že už tretí pokus býva na úrovni, za ktorú by sa nemusel hanbiť ani dospelý človek. V niektorých prípadoch žiaci svoj rebríček hodnôt nechcú prezentovať pred spolužiakmi. Je to pochopiteľné a odporúčame nenaliehať. Je však dobré, ak sa učiteľovi podarí doňho nahliadnuť – minimálne z dôvodu kontroly pochopenia učiva.

Taktiež je dobré žiakov upozorniť, že rebríček hodnôt sa v priebehu života môže meniť. Stáva sa to vtedy, keď nám začne byť vzácne niečo, čo sme pokladali za samozrejmé, alebo naopak.

Pri definovaní základných ľudských potrieb môžeme postupovať obdobne. Môžu nám pomôcť otázky:

Čo potrebuješ, aby si bol spokojný?

Čo potrebuješ mať každý deň?

Čo potrebuješ k životu?

Tým sa dostaneme k základným ľudským potrebám. Na rozdiel od hodnôt, tie najzákladnejšie ľudské potreby musia mať všetci žiaci rovnaké. Viazu sa k samotnému prežitiu človeka: potreba čistého vzduchu, tepla, vody, jedla. Ak sú zabezpečené základné ľudské potreby, človek začne pociťovať ďalšie, tzv. duchovné potreby. Potreba byť milovaný, realizovať sa, tvoriť, učiť sa,

či prekonávať sa.

Keď sme dostatočne vysvetlili, čo sú hodnoty a čo potreby, pomáhame deťom nájsť súvislosť medzi nimi.

Môžeme použiť príklad: Mám každodennú potrebu jedla – to je moja POTREBA. Túto potrebu denne zabezpečujú (uspokojujú) moji rodičia, a preto sú pre mňa tí najdôležitejší – patria medzi moje základné HODNOTY.

Potrebujem si usporiť peniaze na nový počítač – peniaze sú v tomto prípade mojou POTREBOU. Preto roznášam s bratom letáky do schránok. Jazdím na bicykli. Ak by som ho nemal, nemohol by som to robiť. Bicykel je preto pre mňa dôležitý – patrí medzi moje HODNOTY.

Jedným z prostriedkov zabezpečovania životných potrieb sú peniaze.

Pozrieme sa, aké potreby sú pre nás dôležité a ako ich uspokojíme. Môžeme sa žiakov konkrétne opýtať, ako by uspokojili potrebu jedla. „Ako by si uspokojil potrebu jedla?“ „Odkiaľ vezmeš jedlo?“ „Kto ti ho zabezpečí?“ „Kde ho rodičia zoberú?“ „Daruje im ho niekto?“ „Dostanú ho niekde zadarmo?“ „Kúpia si ho?“ „Odkiaľ majú peniaze?“ Takýmito pomocnými otázkami sa dostanete k podstate problému a odpoviete si na prvotnú otázku: Prečo rodičia pracujú? Aký majú dôvod? Určite sa dopracujete k záveru, že je to kvôli deťom samým! Aby mohli uspokojiť nielen svoje, ale aj ich (detské) základné potreby. Rodičia pracujú teda preto, aby deťom nič nechýbalo a boli veselé a šťastné.

Ak pracujem v zamestnaní (napr. rodičia), dostanem výplatu. Ak pracujem doma (napr. žiak), tiež dostanem odmenu – viac času stráveného s rodičmi. Je to taký kolobeh.

Na Slovensku používame eurá. Bolo to tak vždy?

Aké peniaze sa používali na našom území?

Aké sa používajú dnes? Akú majú hodnotu?

Žiaci by sa mali oboznámiť, ako vyzerajú jednotlivé mince a bankovky. Mince a bankovky nižšej hodnoty by sme mohli použiť reálne. Ostatné na obrázku, prípadne maketu.

So žiakmi by sme mohli diskutovať na tému, kde sa peniaze berú, či si ich môžu aj oni doma vytlačiť...

Následne by sme prešli k tomu, že nie na každom mieste sa platí eura-mi.

Uved'te príklady iných peňazí, s ktorými ste sa stretli napr. na dovolenke.

Aktivita

Aktivita

Prepojenie na vlastivedu,
3. ročník, Slovensko

Úloha

Čiastková kompetencia

2.1.2 Pochopiť vzťah ľudská práca – peniaze a etickú súvislosť medzi bohatstvom a chudobou.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- zhodnotiť svoje vlastné skúsenosti s prácami v domácnosti,
- rozlíšiť na príkladoch zo svojho okolia, čo znamená byť bohatý alebo chudobný.

Základné pojmy

práca, peniaze, bohatstvo, chudoba

S prácami v domácnosti by mali mať žiaci na prvom stupni už bohaté skúsenosti. Existuje množstvo domácich prác, ktoré 6 – 10-ročné deti zvládajú bez problémov. Pri preberaní tejto témy sa teda musíme dostať trochu hlbšie. Snažíme sa nájsť zmysel domácich prác. Zmysel vo vzťahu k rodine a zmysel vo vzťahu k žiakovi.

Ešte pred tým niekoľko slov k vhodnosti domácich prác:

- vo fáze detského vývoja trénujú hmat, jemnú motoriku, koordináciu a rovnováhu,
- vedú dieťa k samostatnosti a užitočnosti, významne tak posilňujú sebadôveru,
- prinášajú dieťaťu neskreslenú predstavu o praktickom živote,
- vzbudzujú v dieťati radosť z užitočnosti i pomoci ostatným,
- dávajú možnosť objavovať a učiť sa,
- pripravujú dieťa na ľahký prechod do života v dospelosti,
- dieťa, ktoré pomáha, vie neskôr dobre plánovať čas a redukovať nezaujímanú činnosť na minimum.

Domáce práce vhodné pre mladší školský vek podľa odporúčania psychológov: vykladanie riadov z umývačky, vyberanie nákupu z tašiek, zbieranie odrobínok z jedálenského stola, zalievanie kvetov, udržiavanie poriadku na stolíku, odpratávanie topánok do skrinky, prestieranie stola, dopĺňanie vody pre domáce zvieratko, vešanie bielizne, upratovanie kôpky vyžehlenej bielizne, vysávanie, udržiavanie čistého umývadla v kúpeľni, stlanie postelí, starostlivosť o domáce zviera, vynášanie smetí, zájdenie po čerstvé pečivo, utieranie dostupných povrchov, žehlenie ľahších kúskov oblečenia.

Činnosti, ktoré nie sú vhodné ako domáce práce, ale mal by ich vykonávať každý (vrátane rodičov) sám: odpratávanie tanierov po jedle, upratanie papierikov a zabudnutých vecí z povrchov, upratanie hračiek, hádzanie špinavého oblečenia do koša na bielizeň, vrátenie vypožičaných kníh alebo iných vecí,

vešanie bünd na vešiak, ...

Pri problematike domácich prác môžeme žiakom ukázať podstatu deľby práce, jej výhody, prípadne nevýhody. Žiaci si môžu zahrať napr. hru Deľba práce (Reiterová, 2013, s. 41).

Keď dostane dieťa za úlohu napr. utrieť prach, je niekoľko možností, ako by to mohlo dopadnúť. Od tej, že zadanú úlohu nespraví vôbec, po perfektné zvládnutie. Takisto zohráva úlohu aj postoj k zadanej činnosti. Ak má dieťa k tejto činnosti záporný postoj, výsledok bude s najväčšou pravdepodobnosťou odlišný ako u iného dieťaťa s kladným postojom k domácim prácam.

Hovorme s deťmi tak, aby pochopili, že domáce práce sú neoddeliteľnou súčasťou každodenného života a to z niekoľkých hľadísk:

1. Potreba žiť v čistom prostredí.

Nikto by dobrovoľne nechcel žiť v domácnosti zamorenej prachom, špinou, odpadkami a rôznym lezúcim hmyzom. Taktiež každý človek je schopný denne robiť niečo, aby takýto stav nenastal.

Otázky:

Čo dokáže každé dieťa vo vašom veku spraviť v domácnosti?

Čo skutočne robíš?

Ako často to robíš?

2. Potreba zdokonaľovania svojich manuálnych zručností.

Každodenným vykonávaním domácich prác si dieťa cvičí svoju hrubú i jemnú motoriku. Ziskava schopnosť vykonávať práce stále rýchlejšie a kvalitnejšie. Toto je dôležitým predpokladom pre neskoršie nadobudnutie schopnosti zvládnuť hocijakú manuálnu prácu.

Otázky:

Ako to vyzeralo, keď si prvýkrát skúsil vysávať, utierať prach, umyť riad, upratať posteľ...?

Myslíš, že dnes to robíš lepšie?

V čom sa chceš ešte zdokonaľiť?

3. Šetrenie času svojich rodičov.

Rodičia mnohých detí v dnešnej dobe pracujú tvrdo a z práce chodia domov unavení alebo neskoro. Na domáce práce potom už nemajú energiu alebo čas. Tým, že časť domácich prác vykonáva dieťa, šetrí rodičom čas a tí ho potom môžu stráviť zase so svojimi deťmi. Je vhodné, aby deti čo najskôr pochopili túto súvislosť. (Je jasné, že nebudeme dávať dieťaťu za príklad vykonávanie

Hru je možné realizovať na hodine výtvarnej výchovy, 4. ročník, Podnety rôznych oblastí poznávania sveta alebo pracovného vyučovania.

Aktivita

práce, ktorá je nad jeho sily, alebo príliš fyzicky náročná.)

Otázky:

Aký čas zaberie mamičke umyť a upratať riad?

Je to dobrý nápad, spraviť to skôr ako sa vráti z práce domov?

Rodičia sú v práci \implies dostanú odmenu \implies zabezpečia aj moje potreby \implies ja pomáham s domácimi prácami \implies dostanem za odmenu voľný čas mojich rodičov \implies spolu trávime voľný čas a môžeme si dopriať aj niečo navyše, niečo, čo nám urobí radosť (napr. nejaký darček).

Aktivita

Vymenujte so žiakmi niekoľko povolání. Skúste sa potom spoločne zamyslieť nad tým, ako sú ľudia, ktorí tieto povolania vykonávajú, ohodnotení. Čo je odmenou pre človeka za to, že chodí upratovať, robiť manažéra, učiť, operovať, vyšetrovať, opravovať autá, ...? Dopracujeme sa k záveru, že ak človek pracuje, jeho práca má nejakú hodnotu. Túto hodnotu dostane (väčšinou) vyplatenú peňiazmi – mzda, výplata.

Slovenský jazyk
a literatúra, 4. ročník,
Diskusia, Názor

Teraz sa môžeme porozprávať so žiakmi o tom, prečo vlastne musia rodičia pracovať. Je to kvôli peniazom? Kvôli tomu, aby si vyplnili čas? Aký majú dôvod chodiť do práce?

V diskusii pôjde o prepojenie na ľudské potreby a ich zabezpečovanie.

Čo si predstavíte pod slovom bohatstvo?

Jedným z aspektov môže byť práve vysvetlenie – bohatý na zážitky, na skúsenosti, na spomienky (ale to len v prípade, že mám zabezpečené všetky potreby, mojím rodičom pomáham, preto majú na mňa viac času a môžeme sa spolu hrať, ísť na výlet, do lesa, ...).

Môžeme však očakávať, že odpoveďou bude iný aspekt bohatstva – veľký dom, super auto, perfektný mobil, tablet, počítač, PC hry, zlato, peniaze, fantastická mikina, značkové tenisky, ... Ale je naozaj bohatý ten, kto má práve teraz dost peňazí? Dá sa to zistiť podľa aktuálneho oblečenia?

Aktivita

Predstavte si bezdomovca na ulici, ktorému dnes ľudia hodili do klobúka 12 €. Vy ako učiteľ/ka ukážete žiakom, koľko máte v peňaženke peňazí vy (môžete si vopred pripraviť sumu podľa uváženia – odporúčame menej ako 12 €).

Kto je v tomto prípade bohatý? Ja ako učiteľ alebo bezdomovec, ktorý má momentálne viac peňazí ako ja? Otázkou je, čo urobí človek so svojimi peniazmi. Či zabezpečí svoje potreby a hodnoty alebo ich bez rozmyslu minie. Ak bude míňať na nepotrebné veci, ťažko bude niekedy bohatý.

Učiteľ môže poukázať aj na to, že bezdomovec peniaze dostal len tak, bez pričinenia, ale učiteľ ich dostal za niekoľko hodín práce.

Dá sa podľa vecí, ktoré vidíme navonok (auto, dom, oblečenie, ...), zistiť, či je niekto bohatý alebo chudobný?

Porozmýšľajte a diskutujte o výroku Xenofóna: „Ľudia nemajú bohatstvo a chudobu v dome, ale v srdci“.

Ďalšie aktivity:

Otázky na zamyslenie alebo diskusiu:

- Uspokojíš sa aj s málom?
- Vieš sa rozdeliť?
- Si na rodičov nahneváný, keď ti niečo nekúpi?
- Si spokojný s tým, čo máš?
- Chceš stále nové a nové veci?
- Vieš, ako ťažko pracujú tvoji rodičia?
- Vieš, koľko stojí jeden obed v škole, ktorý nezješ?
- Vieš, že sú na svete deti, ktoré musia pracovať?

Úloha

Úloha

Ďalšie aktivity: hodina slovenského jazyka a literatúry – čítanie, 3. ročník: T. Janovic O bohatom palci.
Je možné zaradiť aj ďalšie aktivity súvisiace s problematikou hodnôt a financií na hodinách etickej výchovy, výtvarnej výchovy, hudobnej výchovy, prírodovedy, ...

Čiastková kompetencia

2.1.3 Osvojiť si, čo znamená žiť hospodárne.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- uviesť príklady hospodárneho zaobchádzania s vecami, hospodárneho správania sa vo svojom okolí (domácnosť, škola, obec).

Základné pojmy

hospodárny

Ak by ste hľadali význam slova hospodárny v slovníkoch, stretnete sa najčastejšie so slovami úsporný, účelný, ekonomický, ... Pre žiakov je však pútavejšie, ak sa samé dostanú k významu slova logickou cestou. Môžeme sa zamerať na základ slova a z neho odvodiť slovo hospodár.

Otázkami typu: „Kto je to hospodár?“, žiaci zistia, že je to človek, ktorý sa stará o nejaký majetok (poľnohospodár, gazda, správca nejakej budovy, či priestranstva). „Čo robia títo ľudia? Čo robí dobrý hospodár a ako sa líši od zlého hospodára? Kto bude hospodárom dlhší čas – dobrý hospodár alebo zlý hospodár?“

Etická výchova – 1. ročník
Postoje a zručnosti v medziľudských vzťahoch, Pozitívne hodnotenie iných

Aktivita

Ak teda žijeme hospodárne, znamená to, že sa správame rozumne, zodpovedne, snažíme sa uspokojiť naše základné potreby, nemiňame peniaze tam, kde by sa dali ušetriť.

Úloha

Ako sa dá v našej domácnosti šetriť? Čo si doprajem a čo je zbytočné? Za čo platíme príliš veľa? Môžeme sa v niečom uskromniť?

Mnohé z vecí, o ktorých budú deti hovoriť, sú drobnosti (kvapkajúca voda, televízia vypnutá diaľkovým ovládaním, non stop pustený počítač, svietenie obyčajnými žiarovkami atď.) a majú pravdu. Každá z týchto situácií je sama o sebe bezvýznamná. Keď sa však spočítajú viaceré, výsledok býva prekvapujúci. Úlohou nás učiteľov je v tejto kapitole ukázať deťom spôsob nazerania na šetrenie a čo je najdôležitejšie, pokúsiť sa vytvoriť návyk. Ak dieťa získa pozitívny návyk šetrenia, zvýši sa tým i jeho sebadisciplína. To je základným predpokladom pre neskoršie dosahovanie svojich cieľov.

Ak žiakom nič nenapadá, skúste im pomôcť otázkami:

1. *Ako často sa kúpete vo vani? Každý večer alebo raz za mesiac, väčšinou sa len osprchujete?*
2. *Zastavujete vodu, keď si čistíte zuby?*
3. *Necháte počítač zapnutý, keď idete von?*

Spolu sa zamyslite nad ich odpoveďami.

Úloha

Matematika, 3. ročník,
Násobenie a delenie
v obore násobilky

Vypočítajte, koľko eur vám vytečie do odpadu pri kvapkajúcom kohútiku alebo pretekajúcej toalete za týždeň a za mesiac (30 dní). Počítajte s cenou vody: 1 000 l = 2 €. Za jeden deň cez kvapkajúci kohútik „odíde“ 17 litrov vody, cez pretekajúcu toaletu až 40 litrov vody.

Úloha

Prírodoveda, 3. ročník,
Dôsledky znečistenia rôznych vodných zdrojov; 2. ročník, Zdroje vody. Prírodoveda, 4. ročník, Význam elektrickej energie pre človeka, Pracovné vyučovanie, 4. ročník, Elektrický obvod, zdroje elektrickej energie

Žiaci doma poprosia rodičov, aby im vysvetlili, čo je vodoměr, elektromer, plynomer a reálne im ich ukázali. Požiadajte ich, aby sledovali, ako sa plynomer správa, keď sa nekúri a nevarí a naopak, ako sa správa pri odbere plynu. Podobne pozorujú elektromer a vodoměr. Úlohou bude **sformulovať záver** svojho pozorovania.

Ako sme robili aktivity v rámci šetrenia vody, podobne môžeme robiť aktivity v rámci šetrenia elektrickej energie.

Úloha

Matematika, 3. ročník,
Násobenie a delenie
v obore násobilky

Skúste **vypočítať** aj nejakú jednoduchú matematickú úlohu.

Koľko eur ušetríš za rok, ak každý mesiac ušetríš 8 € za elektrinu, každý štvrtý rok 15 € za vodu a každý polrok 50 € za plyn?

Diskutujte.

Aktivita

Poznáte niekoho vo svojom okolí, kto sa správa nehospodárne?

Správali ste sa niekedy vy nehospodárne?

Ako ste naložili s peniazmi, ktoré ste dostali ako darček od starých rodičov?

Povedzte ostatným, čo ste s nimi urobili a uvážte, či vaše konanie bolo hospodárne.

2.2 Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí

Čiastková kompetencia

2.2.1 Prevziať zodpovednosť za osobné finančné rozhodnutia.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- uviesť príklady finančných rozhodnutí a ich možných dôsledkov.

Základné pojmy

zodpovednosť

Žiakom treba najprv ozrejmiť, že naše rozhodnutia môžu byť rôzne dôležité. Niekedy sa rozhodujeme bezmyšlienkovite – na základe intuície (čo mi hovorí môj vnútorný hlas), čiže nerozmýšľam nad tým, ako sa rozhodnem. Potom sú tu rozhodnutia, nad ktorými musíme premýšľať, a nakoniec veľké životné rozhodnutia o tom, čo by sme chceli v živote dosiahnuť alebo dokázať.

Etická výchova, 4. ročník,
Reálne a zobrazené vzory

Porozprávajte žiakom životné príbehy niektorých známych ľudí, ktorí sa rozhodli v živote niečo dosiahnuť. Napríklad Michael Jackson, Ronaldo, Dara Rolins, ...

Aktivita

Požiadajte žiakov, aby **im rodičia porozprávali** o niekom, koho poznajú a dosiahol svoj cieľ, svoj sen.

Úloha

Ak si niektoré ciele nedokážeš ani zapísať alebo o nich porozprávať, tak ich ani nedosiahaš. Zostanú len nejasnými snami. Ak si svoj cieľ však jasne stanovíš, zodpovedne si plníš svoje úlohy, potom je vysoká pravdepodobnosť, že ťa k tvojmu cieľu aj dovedú.

Úloha **Napíš**, čo je tvojím hlavným cieľom. Čo by si chcel dosiahnuť?

Možno budete prekvapení, keďom to zjavne problém povedať, aké majú ciele a sny. Je pravda, že niektoré ciele budú trochu prehnane, ale my nemáme právo mariť im ich ciele!

Rovnako zodpovedne, ako pri rozhodovaní sa o svojej budúcnosti, sa musíme správať aj pri rozhodovaní o tom, čo urobíme s našimi peniazmi. Ak pristupujeme zodpovedne k všetkým úlohám, ktoré si bežne cez deň stanovujeme, tak rovnako zodpovední budeme k nášmu životu celkovo – a teda aj k peniazom.

Úloha Vymyslíte pre žiakov možnosti, ako naložiť s vreckovým 5 €. Napríklad:

1. Janka kúpila krmivo pre rybičky za 2,50 €, ostatné peniaze si odložila.
2. Evka si kúpila za 3 € čokoládu a za 1,50 € cukríky.
3. Jožko si všetky peniaze odložil.
4. Elenka si kúpila samolepky za 2 € a za 2 € nové pero do školy.

Usporiadajte možnosti podľa toho, ktoré z týchto detí konalo najzodpovednejšie. Svoju voľbu **zdôvodnite**.

Úloha Čo by ste urobili s 5 eurami vy? Rozdajte žiakom detské peniaze v hodnote 5 €. Dajte im čas, aby sa zamysleli nad tým, čo s nimi urobia (prípadne nech si svoje rozhodnutie aj zapíšu).

Aktivita Zahrajte sa na obchod. Kto by chcel, môže si tam niečo kúpiť. Je len na žiakoch, čo s peniazmi urobia.

Čiastková kompetencia

2.2.2 Nájst' a vyhodnotiť informácie z rôznych zdrojov.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- uviesť príklady, prečo sa oplatí jednotlivcovi byť dobre finančne informovaný,
- opísať zdroje finančných informácií.

Základné pojmy

financie, finančný, informácia

Prečo sa oplatí byť dobre finančne informovaný desaťročnému dieťaťu? Táto otázka by mohla vyvolať úsmev na tvári. I keď sa to na prvý pohľad nezdá, je táto téma veľmi dôležitá. Hlavný dôvod by sa dal zjednodušene vystihnúť ľudovým porekadlom: “Čo sa za mladi naučíš, v starobe ako keby si našiel“. Teraz nemáme na mysli finančné informácie, ktoré budú o rok neaktuál-

ne, ale návyk vyhľadávať, spracovávať, triediť a používať finančné informácie. Žiaci chodia na rôzne exkurzie, je vhodné vziať ich aj na exkurziu do banky. Zistia, že sa tu môžu veľa dozvedieť o uložení prebytočných peňazí, alebo požičania si peňazí v prípade ich nedostatku. Ak budú mať možnosť navštíviť aj ďalšiu banku, isto si všimnú, že v podstate ide o to isté, i keď sa zmenilo meno banky, miesto, farba, ľudia a z časti i podmienky uloženia a požičania si peňazí. Čo ale v prípade, ak by potrebovali finančné informácie iného typu? Dalo by sa povedať, že odpovede na najrôznejšie otázky nájdeme na internete. Internet však nikoho nenaučí správať sa zodpovedne. Túto úlohu by mali vziať na svoje plecia rodičia a učitelia.

Pre desaťročné deti sú najzákladnejšie a najdôležitejšie finančné informácie tie, ktoré ich naučia zodpovednému prístupu k životu. Tieto im podáva rodič, učiteľ a ľudia v najbližšom okolí. Takisto sa im do pamäte vryje najlepšie to, čo sami zažili. Neváhajte preto použiť rôzne hry, scénky a pýtať sa ich, či niečo podobné nezažili. Radi tieto zážitky opíšu a nakoniec zistia, že s podobnými informáciami sa už stretli, len možno nevedeli, ako s nimi naložiť a na čo im budú dobré.

Zahrajte sa na detektívov. Vymyslite príbeh s detektívnou zápletkou, zorganizujte si v triede lúpež nejakého vzácneho predmetu alebo krádež v banke. Vymyslite pre žiakov reálne postavy (zlodej, komplic, úradníčka, svedkovia, kamaráti, ...). Podstatné je, aby učiteľ podsunul detektívom kľúčovú informáciu alebo zlodeji urobili nejakú chybu vo svojom konaní. V konečnom dôsledku môžete vytvoriť pekný príbeh alebo krátke divadlo, z ktorého sa môžu neskôr poučiť všetci spolužiaci.

Nájdite v novinách alebo internete správu o dolapení nejakých zločincov alebo si nejakú vymyslite. Napríklad: Polícia dolapila v noci zlodejov, ktorí už niekoľkokrát vylúpili miestne potraviny a novinové stánky. Policajtom pomohla informácia, o ktorú sa zlodeji neopatrne podelili na internetovej sieti. (Pozorný detektív sledoval podozrivých a status jedného z nich na sociálnej sieti, ktorý hovoril o tom, ako sa na lúpežiach dobre zabávajú, mu ako kľúčová informácia pomohol k ich dolapeniu.)

Učiteľ pripraví otázky:

Čo pomohlo policajtom pri dolapení zlodeja?

Čo zlé spravil zlodej?

Aktivita

Úloha

Akú chybu spravil zlodej, ak ho dolapili?

Ako by ste postupovali vy ako detektívi?

Cieľom úlohy je upozorniť, že informácie sú všade okolo nás, ale majú rôznu hodnotu podľa toho, ako sa využijú.

Aktivita

Nezabúdajme, že informácie sa k nám dostávajú nielen zrakom – prečítame si niečo v novinách, internete, knihe, časopise, ..., ale aj ostatnými zmyslami. Sluchom, hmatom, chuťou alebo čuchom. Zaviažte žiakom oči. Ich úlohou bude prostredníctvom svojich zmyslov identifikovať predmety, ktoré nevidia. Každý nakoniec musí povedať, čo rozhodlo o tom, že sa rozhodli danú vec pomenovať konkrétnym menom. Čo bolo pre nich kľúčové?

Slovenský jazyk
a literatúra, 2. ročník,
Tvorba otázok – žiadosť o
informáciu.

Prírodoveda, 3. ročník,
Ľudské telo—zmysly

Niektorí ľudia sú takí šikovní, že kľúčovú informáciu dokážu využiť vo svoj prospech a zarobiť na základe nej peniaze.

Informácia o tom, že sa bude v meste konať koncert, beh, hry pre deti alebo hudobný festival osloví (je kľúčová) niektorých ľudí natoľko, že sa rozhodnú v blízkosti alebo na danom mieste postaviť napríklad stánok s občerstvením alebo tu môžu deti predávať svoje ručne vyrobené predmety. Zarobia si tak nejaké peniaze vďaka tomu, že dokázali správne využiť niektorú z ponúkaných informácií.

Prízvukujte žiakom, že vždy sa oplatí čítať miestne noviny, zaujímať sa o dianie v blízkom okolí a nebyť ľahostajný k informáciám. Kývnúť ramenom a komentovať informácie „No a čo?“ sa predsa nevypláca. Dobře informovaný človek = polovičný milionár.

Čiastková kompetencia

2.2.3 Posúdiť význam boja proti korupcii, ochrany proti praniu špinavých peňazí a ochrany finančných záujmov EÚ.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- navrhnúť spôsoby riešenia situácií, v ktorých sa stretli s klamstvom, podvodom, nečestným správaním.

Základné pojmy

klamstvo, podvod, nečestnosť

Etická výchova, 2. ročník,
Iniciatíva, 3. ročník, Riešenie
konfliktov – výchova k
zmierlivosti

Každý z nás sa už dostal do situácie, keď bol oklamáný. Inak berieme, keď nás oklame niekto blízky, alebo cudzí človek. Rozdiel je aj v tom, či nás človek oklame o veľkú sumu peňazí, alebo len o pár centov. Stáva sa, že nás niekto oklame nechtiac, no zámerné klamstvo je už vážna vec. Dôležité je, aby

si klamár nezvykol využívať klamstvo na zbavenie sa zodpovednosti za svoje činy alebo sa neprávom obohatil. Napr. zvaliť vinu na niekoho iného, ukradnúť nejakú vec, ... Okrem toho existujú aj chronickí klamári, ktorí majú potrebu si neustále vymýšľať a klamať nás. Ak ide o bezvýznamné klamstvo, nemali by sme ho prehliadnuť, ale povedať tomu, kto nás oklamal, že vieme o tom, že klame. Ďalšie riešenie vo väčšine prípadov nie je nutné. Napr. keď sa dieťa pred spolužiakmi chváli, že má nejakú hračku, ktorú v skutočnosti nemá.

S klamármi sa nevyjednávajú. Ak zistíme, že nás niekto oklamal a my mu to povieme, môžu vzniknúť dve situácie. Buď nás bude chcieť zastrašiť alebo podplatiť. Nesmieme sa nechať vtiahnuť do takejto hry. Ak by sme sa nechali zastrašiť, klamár zistí, že to funguje a bude v klamaní a zastrašovaní pokračovať ďalej. Ak by sme sa nechali podplatiť, podieľame sa na klamstve spolu s ním. Preto by sme mali zostať sami sebou, vyvarovať sa klamstvu a neoklamať ani vo vážnych situáciách. Napr. ak som svedkom nejakého podvodu, pri vyšetrowaní by som mal čestne povedať presne to, čo som videl alebo počul.

Vysvetlite si porekadlo „*lož má krátke nohy*“.

Úloha

Prečítajte si rozprávku, v ktorej sa žiaci stretnú s klamstvom. Napr. O kozliatkach (*vlk klamal kozliatka, že je ich mamička*). Učiteľ sa pýta žiakov:

Úloha

1. *Myslíte si, že vlk klamal, lebo chcel niekoho ochrániť alebo niekomu ublížiť?*
2. *Ako by skončila rozprávka, keby kozliatka neotvorili a povedali mame, že sa ich snažil podviesť vlk? Ako by túto situáciu riešila mama koza?*
3. *Čo by ste spravili vy v takejto situácii? Čo by asi spravili vaši rodičia, ak by ste im povedali, čo sa stalo?*

Slovenský jazyk a literatúra, 3. ročník, Porekadlo, príslovie, Ľudová rozprávka

Spolužiakovi sa v triede stratili peniaze. Boli ste svedkom toho, ako ich zobral váš kamarát. Ak sa rozhodnete kryť zlodēja, skúste sa vžiť do kože svojho okradnutého spolužiaka. Čo myslíte, ako sa cíti? Bol by rád, keby ste povedali pravdu? Ako by ste túto situáciu **vyriešili**?

Úloha

Porozprávajte o situácii, kedy ste sa stretli s nečestným, neférovým správaním napr. v škole. Vysvetlite dôsledky takéhoto správania.

Aktivita

Čo by sa stalo, keby sa známky v škole dali kupovať?

Najskôr na túto otázku odpovedáme napr. metódou brainstormingu. Môžeme sa zamýšľať nad tým, aké by to malo dôsledky dnes, o mesiac, o rok, o generáciu. Mali by sme žiakom načrtnúť, že sa neučia pre známky.

Slovenský jazyk a literatúra, 4. ročník, Diskusia, názor

Čiastková kompetencia

2.2.4 Prijímať finančné rozhodnutia zvažovaním alternatív a dôsledkov.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- zoradiť osobné želania/potreby podľa ich dôležitosti,
- stanoviť si merateľné krátkodobé finančné ciele.

Základné pojmy

finančný cieľ

Slovenský jazyk
a literatúra, 2. ročník,
Prosba – želanie

Táto kapitola je v mnohých ohľadoch pokračovaním kapitoly o osobných finančných rozhodnutiach. Na tomto mieste však hovoríme o tom, ako na rozhodovanie o kúpe vplývajú aj naše pocity a ako sa naše dobré či zlé rozhodnutie prejaví v budúcnosti. Aké bude mať dôsledky. Niekedy si naše financie odložíme, usporíme alebo použijeme len tak z rozmaru na nejakú hlúposť, inokedy si kúpime vec, ktorú skutočne potrebujeme. Tu sa opäť stretávame s naším rebríčkom hodnôt a základných potrieb.

Prečo ľudia niekedy nakupujú to, čo viac-menej nepotrebujú a prečo po určitom čase majú na tú vec, po ktorej túžili, zlosť? Môžu za to naše emócie, pocity. Z rôznych odpovedí neexistuje iba jedna správna. Za dôsledky svojich rozhodnutí je aj tak každý zodpovedný sám. Skôr sa odhalí osobnosť jednotlivých žiakov. Niektorí je skôr na sporenie, iní by nakupovali.

Pozn. Často aj nefinančné rozhodnutia, pri ktorých sa nerozhodujeme o peniazoch, ovplyvnia našu finančnú situáciu v budúcnosti. Napríklad v odpovediach na otázku: Čím chcem byť? Niektoré deti si vyberú prácu, povolanie, ktoré dobre „vynáša“, kde sa dobre zarába ...

Aktivita

Rozpovedzte deťom príbeh o chlapcovi Lukášovi. To, ako by žiaci riešili jeho situáciu, vám mnohé napovie.

Lukáš dostal na narodeniny 20 € od svojich starých rodičov a teraz premýšľa, čo s nimi urobí. Problém je v tom, že ak si kúpi ktorúkoľvek z vecí, neostane mu už dosť peňazí na ďalšiu. Čiže si môže kúpiť len jednu a zvyšok peňazí si ušetriť. Pomôžete mu? Ako by ste sa na jeho mieste rozhodli vy?

1. Chce zísť do cukrárne.
2. Rozmýšľa aj nad kúpou nového obojka pre svojho psíka.
3. Rád skladá puzzle, jedno veľké by sa hodilo.

Jedlo z cukrárne uspokojí potrebu jedla, všetci radi maškrtíme. Ale nestará sa nám o jedlo niekto iný? Mama by asi nebola nadšená, že nezjeme jej dobrý obed. So skladaním puzzle sa dá celkom pekne vyplniť voľný čas. Dá sa ale

získať aj tak, že ho navrhne rodičom ako vhodný darček k najbližšiemu sviatku. Rodičia budú určite radi, keď kúpia niečo, s čím vás potešia a po čom naozaj túžite. Pri kúpe týchto dvoch vecí deti doteraz mysleli len na seba. Čo tak okúpať psíka, vyčesať mu srst' a pripnúť nový obojok?

Je to zvláštna túžba v každom z nás niečo vlastniť. Ak navyše máme peniaze na niečo, po čom veľmi túžime, táto túžba ešte zosilnie. Niekedy však radosť z kúpenej veci netrvá tak dlho, ako by sme očakávali. Najmä vtedy, ak už nemáme peniaze na zabezpečenie základných potrieb z nášho rebríčka hodnôt. Je preto lepšie, ak sa dokážeme pozrieť na osud svojich financií aj trochu do budúcnosti, aby sme neskôr nemuseli kúpu niektorých vecí ľutovať.

Rozdajte deťom 100 €. Ich úlohou bude rozhodnúť, čo s nimi spravia. Ako pomôcku im môžete vymyslieť niekoľko možností, ako by mohli s peniazmi naložiť. Napríklad – kúpim si, čo potrebujem, časť si uložím na bezpečné miesto, kúpim niečo pre mojich blízkych, peniaze dám rodičom, aby mi ich odložili ...

Úloha

Čiastková kompetencia

2.2.5 Určiť rôzne spôsoby komunikácie o finančných záležitostiach.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- uviesť jednoduché príklady, ako sa môžu osobné informácie dostať k nepovolaným osobám,
- opísať možné dôsledky odhalenia vybraných osobných informácií.

Základné pojmy

osobné informácie

Myslíme tým celkom jednoduché veci - ako nehovoriť úplne cudzím ľuďom o rodine, kam a kedy chodíme, čo máme doma, kto má kľúč, neposielať cez počítač fotky, heslá a iné veci, nedávať čísla telefónu, neodpovedať na cudzie e-maily a SMS, sociálne siete, ...

Tretiaci, štvrtáci sú bežne zaregistrovaní na sociálnych sieťach (napriek tomu, že nedosahujú stanovený vek). A aj keby to mali náhodou od rodičov zakázané, nie je internet jediné miesto, kde by si mali deti (ale aj dospelí) strážiť osobné informácie. Extrémne opatrné by mali byť deti najmä pri komunikácii s cudzími ľuďmi, a tých je na internete neúrekom. Dalo by sa povedať, že každý. Nikdy totiž neviete, kto sa za fotografiou či prezývkou skrýva. Človek, ktorý si nedáva pozor na svoje doklady, sa tiež vystavuje veľkému riziku ich zneužitia.

Je teda potrebné klásť dôraz na to, aby žiaci nehovorili o cenných ve-

ciach a zvyklostiach, o termínoch dovoleníek a pod.

Pri preberaní tejto témy odporúčame začať s praktickým cvičením a cielene tak „nachytať“ žiakov na tom, že oni sami poskytnú osobné údaje neznámemu človeku. Lepšie si potom zapamätajú, že urobili chybu a poučia sa z nej.

Aktivita

Rozdáme žiakom papiere, kde je chatový rozhovor dvoch „priateľov“. Repliky jedného z nich však zámerné vymažeme a necháme tam voľné miesto, aby žiaci doplnili rozhovor podľa seba. Napríklad:

Emily11: „Ahoj, ako sa máš? Nestretli sme sa už niekedy?“

JA: „.....“

Emily11: „Ja chodím do piatej triedy v Košiciach a máme telesnú. Čo ty?“

JA: „.....“

Emily11: „Čo robievaš poobede? Máš psa? Alebo nejaké domáce zvieratko? Ja mám králika. Niekedy s ním chodím von.“

JA: „.....“

Emily11: „Pošli mi e-mail pošlem ti fotky.“

JA: „.....“

Emily11: „Alebo mi pošli číslo, ja ti zavolám, teraz mám zadara...“

JA: „.....“

Už na veľmi jednoduchom rozhovore sa deti dajú prehovoriť a rady sa rozhovoria o svojom súkromí.

Úloha

Učiteľ vytlačí žiakom niekoľko fotografií profilov a rozdá ich. Úlohou žiakov je predstaviť si, že sedia doma, majú zapnutý počítač a len tak si chcú s niekým popísať. Koho by **si vybrali**, ak by videli len profilové fotky? Podľa čoho by sa rozhodli?

Žiakom treba následne vysvetliť, že ak vidia na internete fotku, vek a meno, ešte to neznamená, že tieto údaje sú pravé. Prezývku a „nicky“ si môže každý vymyslieť a fotka sa dá tiež skopírovať. Existujú ľudia, ktorí sa takýmto spôsobom snažia dôverčivé deti oklamať a zneužiť ich osobné údaje. Je potrebné vždy ukázať rodičom priateľov z internetu, nikdy neposkytovať informácie o financiách. To, po čom túžime, nehovoriť cudzím ľuďom, ale rodičom.

Odporúčame učiteľom z času na čas napísať žiakom z nejakého vymysleného profilu a pripomenúť im, aby boli ostražití.

Osobné údaje sú informácie, podľa ktorých sa dá človek ľahko nájsť. Sú uvedené napr. v občianskom preukaze, vodičskom preukaze, cestovnom pase alebo na kartičke poistenca.

Aktivita

Na tabuľu zapíšte rôzne informácie o človeku. Požiadajte žiakov, aby z nich vybrali tie, ktoré pokladáme za osobné údaje a vysvetlili, prečo je nebezpečné ich niekomu prezradiť. Napríklad: meno a priezvisko, farba očí, adresa, telefónne číslo, číslo účtu, výška, telesná hmotnosť, obľúbená pieseň, ...

Ako sa môže niekto dostať k našim osobným údajom? Neobozretne mu ich dáme my sami, niekto nám ukradne naše doklady, vyhodíme do koša napr. účet z banky alebo rôzne iné listiny, na ktorých sú uvedené informácie o nás (tie by sme mali nejakým spôsobom znehodnotiť – aspoň roztrhať), niekto nás sleduje, ...

Na Slovensku dokonca existuje zákon o ochrane osobných údajov. Ten, kto ich zneužije a neskôr použije pri páchaní trestnej činnosti je nebezpečný. Žiaci by mali o tom, že chce niekto od nich vymámiť ich osobné údaje, povedať rodičom. Ak oni uznajú za vhodné, oznámia to i polícii.

Čiastková kompetencia

2.2.6 Stručne zhrnúť hlavné princípy ochrany spotrebiteľov.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- uviesť príklady možností na vrátenie výrobkov v miestnych obchodoch,
- jednoducho opísať základné práva spotrebiteľov.

Základné pojmy

spotrebiteľ, reklamácia

Táto téma sa asi nikdy nestane neaktuálnou. V praxi sa stále stretávame s obchodníkmi, ktorí sa snažia spotrebiteľa zavádzať, informovať zle, neúplne, prípadne odbiť. Prečo to robia? Ich jediným cieľom je predat' tovar alebo službu. Za každú cenu. Je to nepríjemné komunikovať s takýmto obchodníkom, ale niekedy sa tomu nevyhneme. Najzákladnejšie je však poznať svoje práva a platnú legislatívu. Prvé základy dostanú žiaci v tejto kapitole.

Rozprávajte sa so žiakmi o ich skúsenostiach. Pokazila sa im nejaká vec (topánky, zips na bunde, počítač, telefón, auto rodičov, kosačka, bicykel, ...)? Dostali ako darček niečo, čo nefungovalo? Ako sa zachovali? Povedali to niekomu?

Kúpiť si v obchode to, čo potrebujeme alebo po čom túžime, je veľmi ľahké. Problémy nastanú vo chvíli, keď nám nová vec nefunguje, časom sa pokazí alebo inak znehodnotí a my za to nemôžeme. Dá sa s tým niečo robiť? Aké sú naše práva pri reklamácii?

Etická výchova, 3. ročník,
Postoje a spôsobilosti medziľudských vzťahov

Aktivita

Reklamovať tovar znamená oznámiť predajcovi poruchu a žiadať jej opravu alebo výmenu tovaru. K tomu, aby prebehla reklamácia z našej strany (strany spotrebiteľa) ľahko, musíme mať pripravené:

1. doklad o zaplatení – ten nám potvrdzuje, že sme za tovar zaplatili a kúpili ho v tej predajni, kam sme ho prišli reklamovať,
2. záručný list – ak sme ho dostali spolu s tovarom, je v ňom napísané, na čo sa reklamácia vzťahuje a na čo nie,
3. výrobok, ktorý ideme reklamovať.

Niektorí predajcovia pýtajú aj originálny obal. Ale pozor! Jeho predloženie nie je povinné. Aj bez neho vám musia reklamáciu vybaviť.

Reklamácia sa zvyčajne končí jednou z týchto možností:

- výrobok do jedného mesiaca opravia tak, aby fungoval,
- nefungujúci výrobok vymenia za úplne nový,
- ponúknu iný výrobok v rovnakej cene,
- vrátia peniaze.

Aktivita

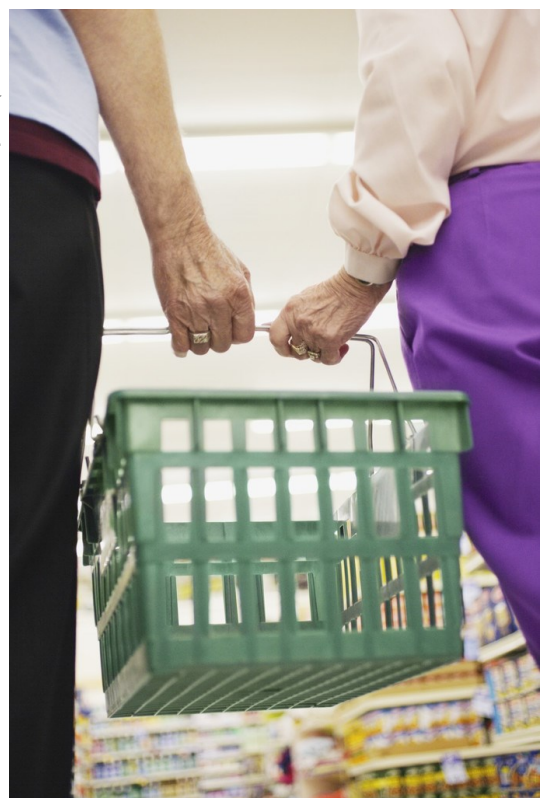
Zahrajte scénu:

1. Prišli ste reklamovať nefunkčný tovar. V obchode je predavač, ktorý sa vám snaží pomôcť.
2. Prišli ste reklamovať nefunkčný tovar. V obchode je predavač, ktorý vás chce odbiť.

Čo by vám títo predavači povedali? Opíšte rozdiel medzi dobrým a zlým predavačom / obchodníkom.

Úloha

Opíšte postup alebo zahrajte scénu na tému kúpa tovaru v obchode. Zamerajte sa najmä na platbu za tovar, blok z ERP (elektronickej registračnej pokladnice) a výdavok.

2.3 Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb — príjem a práca

Čiastková kompetencia

2.3.1 Poznať a harmonizovať osobné, rodinné, spoločenské potreby.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- pomenovať osobné a rodinné potreby.

Základné pojmy

osobné potreby, rodinné potreby

O základných ľudských potrebách sme hovorili hneď v prvej kapitole. Majú priamy vplyv na naše zdravie a život. A čo rodinné a spoločenské potreby? V prvom rade treba žiakom ozrejmiť fakt, že aj oni sú už v tomto veku členmi nejakej spoločnosti / spoločenstva.

Spoločnosť je skupina ľudí, ktorých spája nejaký spoločný znak. Už od narodenia patríme do nejakej spoločnosti – sme občania SR, členovia rodiny, so spolužiakmi patríme do jednej triedy v škole, ... Keďže spoločnosť netvorí len jeden človek, ale skupina ľudí v nej, mali by sme sa podľa toho aj správať, akceptovať jeden druhého a snažiť sa spoločne zabezpečiť aj spoločné potreby.

Okrem iných spoločenstiev sme v prvom rade členovia rodiny. A aj rodina má svoje potreby. Je teda na jej členoch, aby ich spoločne zabezpečili. Spočiatku sa o všetko starajú rodičia, ale ako rastieme, rastie s nami aj schopnosť vedieť sa o niektoré potreby postarať. Aj keď chodia deti do školy a nezarábajú žiadne peniaze, sú schopné sa o niektoré potreby veľmi dobre postarať. Každý pomáha do tej miery, do akej sám dokáže.

Navrhňte, ako by ste zabezpečili v rodine tieto potreby: dostatok jedla, šetrenie energiami, triedenie odpadu, ...

Keďže sme od narodenia súčasne aj členmi iných spoločenstiev, väčších, ako napríklad občania SR, nezdá sa to, ale plníme potreby aj v tomto veľkom meradle. Napríklad potreba vzdelania. Keď sa dobre učím a svedomito pripravujem do školy, mám z toho radosť ja sám, moji rodičia a aj celá naša spoločnosť, lebo v budúcnosti v nej budú žiť šikovní a vzdelaní ľudia ako ja, ktorí sa budú správať zodpovedne a aj vďaka nim sa nám bude žiť dobre.

Vlastiveda, 2. ročník, Rodina

Úloha

Prírodoveda, 3. ročník

Úloha

Napište odpovede na otázky (prípadne sa poraďte s učiteľom alebo rodičom):

1. Prečo je pre spoločnosť dôležité, aby sme boli zdraví?
2. Prečo je pre spoločnosť dôležité, aby sme boli vzdelaní?
3. Prečo je pre spoločnosť dôležité, aby mali ľudia prácu?

Aktivita

Vytvorte pre žiakov veľkú osemsmerovku a slová, ktoré v nej majú hľadať porozdeľujte medzi nich, alebo nechajte ich samých, aby v nej slová hľadali spoločne. Spoločnými silami sa tak dopracujú k tajničke. Alebo rozdeľte žiakov do skupín, každej dajte inú osemsmerovku a tajničky z nich budú slovami z jedného citátu. Naučia sa tak, že i keď nevidia, čo druhá skupina práve robí, dobre odvedená práca všetkých skupín vyrieši celú hádanku.

Čiastková kompetencia

2.3.2 Zhodnotiť vzdelanostné a pracovné predpoklady z hľadiska uspokojovania životných potrieb a základné otázky úspešnosti vo finančnej oblasti.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- opísať vzťah povolanie – zamestnanie,
- vysvetliť príklady úspešnosti a neúspešnosti človeka v živote vo všeobecnosti.

Základné pojmy

povolanie, zamestnanie, záujmy, zamestnávateľ, zamestnanec

Vysvetliť rozdiel medzi povolaním a zamestnaním môže byť niekedy problém. Niektorí ľudia môžu súčasne vykonávať povolanie i zamestnanie. Aby žiaci nemali v rozlišovaní týchto pojmov zmatok (alebo aby nedošlo k nedorozumeniu), treba si ich osvojiť – zo začiatku aj teoreticky.

Zamestnanie – je pravidelná práca za mzdu. Ide o pracovný vzťah medzi človekom, ktorý prácu poskytuje (zamestnávateľ), a tým, čo prácu vykonáva (zamestnanec). Pre výkon zamestnania nemusí byť človek v danom odbore vyštudovaný.

Povolanie – trvalá činnosť, ktorú človek vykonáva ako zamestnanie a na ktorú sa pripravil učením, štúdiom. Iné pomenovanie môže byť profesia.

V našej spoločnosti pracuje veľa ľudí, ktorí vykonávajú svedomito svoje povolanie (ich povolanie je pre nich súčasne aj zamestnaním), a ľudí zamestnaných v rôznych oboroch. Nedá sa povedať, že je niekto dôležitejší. Každý by sa mal snažiť svoju prácu vykonávať svedomito a najlepšie, ako vie.

Úloha

Nechajte žiakov popremýšľať o tom, čím by chceli byť, až vyrastú (budú dospeli). Nechajte ich pátrať (samých alebo s rodičmi) po tom, čo všetko musia urobiť alebo aj vyštudovať, aby dosiahli svoje vysnívané povolanie / zamestnanie. **Zapište**, ako by postupovali.

Etická výchova, 2. ročník,
Tvorivosť

Snívanie o našom vytúženom ciele (povolání, majetku, blízkosti milovanej osoby, ...) je síce krásne, ale isto by bolo oveľa lepšie, keby sme svoj cieľ aj dosiahli. Snívanie je základ, ale úspech si vyžaduje konanie. Svojmu cieľu by sme mali kráčať oproti. Ťažko dosiahneme niečo, po čom veľmi túžime sledovaním zábavných programov v televízii alebo hrami na internete.

Aktivita

Priblížte žiakom príbehy úspešných ľudí. Napr. Tomáša Baťu, Roberta Kiyosakiho, Emila Škodu, Sereny Williams, ...

Úloha

Dajte žiakom úlohu, aby si premysleli a neskôr i **porozprávali** o niekom z ich okolia, o kom si myslia, že je úspešný. Ako sa dopracoval k svojmu úspechu? Ak sa vám podarí, skúste úspešného človeka priviesť na hodinu, určite to žiaci ocenia.

Úloha

Porozprávajte žiakom aspoň dva príbehy na porovnanie. O ktorom pánovi si myslíte, že je úspešný? Napríklad:

Pán Andrej: „Nebolo to jednoduché, ale ani nereálne. Mal som svoj cieľ a plán, ako ho dosiahnuť. Pracoval som na ňom každý deň. Plnil som úlohy zo svojho plánu. Chcel som vybudovať úspešnú firmu a dať ľuďom prácu. Teraz vlastným niekoľko pekárni a obchodov s pečivom.“

Pán Ladislav: „Nemusel som robiť nič. Jedného dňa som prišiel domov a v schránke ma čakal list, v ktorom mi oznámili, že som zdedil po strýkovi majetok bohatej firmy. Ani som ho poriadne nepoznal!“

Čiastková kompetencia

2.3.3 Identifikovať zdroje osobných príjmov.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- opísať svoju predstavu, čo sú osobné príjmy človeka.

Základné pojmy

príjem, aktívny príjem, pasívny príjem, majetok, mzda, výplata

Z praxe vieme, že štvrtáci už dokážu pomerne presne povedať, akým spôsobom zarábajú peniaze ich rodičia. Preto sa v tejto kapitole venujeme navyše rozdielu medzi príjmom z aktívnej činnosti (napr. zo zamestnania a pasívnym príjmom).

Príjem – peniaze, ktoré k nám prichádzajú.

Aktívny príjem – peniaze, ktoré ľudia dostávajú za výkon, za prácu vo svojom zamestnaní od svojho zamestnávateľa. Za svoju prácu (aktivitu) dostávajú ľudia mzdu, alebo sa tomu hovorí výplata. Ak by nepracovali, tento príjem sa zastaví. Aktívnym príjmom je aj príjem z podnikania (napr. zo živnosti) a z inej samostatnej zárobkovej činnosti (napr. príjem profesionálneho tenistu). Aj takýto príjem je výsledkom ich aktivity, činnosti, pričom nejde o zamestnanie.

Pasívny príjem – peniaze, ktoré človek dostáva, keď vlastní nejaký majetok (hmotný aj nehmotný). Dostáva ich za prenájom tohto majetku (napr. za prenájom bytu), ale aj za použitie diela (napr. z predaja knihy). Patria sem aj úroky, ktoré banka vyplatí za to, že sú peniaze uložené na účte v banke. Tento príjem nemá nič spoločné so zamestnaním.

Môžeme vlastniť aj myšlienky?

Aktivita

Vytvorte pre žiakov krátke príbehy o ľuďoch, ktorí majú aktívny i pasívny príjem. Úlohou žiakov bude pomenovať aktívny a pasívny príjem týchto ľudí. Príbehy môžete doplniť vhodnými obrázkami.

Slovenský jazyk
a literatúra, 4. ročník, Diskusia, názor

Pán Ján pracuje ako zubár. Po svojich starých rodičoch zdedil menší byt. Ten však on sám nepotrebuje, lebo býva so svojou rodinou vo vlastnom dome. Nechce ho predať, lebo má k nemu citový vzťah. Keď však prišiel jeho kamarát, ktorý práve hľadal bývanie pre svojho syna, ponúkol mu tento byt. Odvtedy, čo sa nast'ahoval, platí pánovi Jánovi každý mesiac 200 €.

Pre pána Jána predstavuje 200 € pasívny príjem, pretože tieto peniaze bude dostávať, aj keby nepracoval. Odkiaľ pochádza aktívny príjem pána Jána? Vysvetlite svojimi slovami rozdiel medzi aktívnym a pasívnym príjmom pána Jána.

Slečna Andrea je detská sestra. Rada však skladá básne. Keďže jej priatelia povedali, že sú nádherné, rozhodla sa vydať malú zbierku. Táto knižočka mala naozaj úspech. Vždy, keď predá jednu knižku, dostane 1 €. Nie je to veľa, no už prvý mesiac predala po celom Slovensku 700 ks. Slečna Andrea sa teraz môže venovať iným záľubám a jej zbierka básničiek zatiaľ zarába peniaze. Odkiaľ pochádza aktívny a pasívny príjem slečny Andrey?

Úloha

Nechajte žiakov popremýšľať nad ďalšími spôsobmi, ako si **zabezpečiť** pasívny príjem. Môžu oni sami už mať pasívny príjem? Čo treba spraviť, aby ho mohli dosiahnuť aj oni?

Tu je možnosť poukázania na význam vzdelania pre človeka do budúcnosti. Napr. detská sestra Andrea má aktívny príjem, lebo vyštudovala strednú (vysokú) školu a pasívny príjem, lebo má talent, ktorý rozvíjala.

Je však potrebné upozorniť žiakov na kradnutie nápadov, pretože aj tie sú vlastníctvom niekoho.

Pozor! Niektorí žiaci si myslia, že peniaze si rodičia vyberú z bankomatu vždy, keď potrebujú. Príjem však nie je príjem peňazí z bankomatu, ktoré si vyberieme vždy, keď ich potrebujeme. Treba žiakom vysvetliť, že z bankomatu môžeme vybrať v zásade len toľko peňazí, koľko sme „doň uložili“ (teda na vlastný účet). Keď vyberieme všetko, bankomat nám viac peňazí nedá. A ak aj dá, tak vtedy hovoríme o pôžičke, ale o tom v inej kapitole.

2.4 Plánovanie a hospodárenie s peniazmi

Čiastková kompetencia

2.4.1 Vypracovať osobný finančný plán.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- roztriediť výdavky na domácnosť a príjmy v domácnosti.

Základné pojmy

príjmy a výdavky, rodinný rozpočet

V predchádzajúcej kapitole sme sa dozvedeli niečo o príjmoch. Tak ako peniaze k človeku prichádzajú (alebo do rodiny), tak aj mnohými cestami odchádzajú. Desaťroční žiaci sú už dostatočne veľkí na to, aby začali byť oboznamovaní s rodinným rozpočtom. Teda nielen s príjmami, ale aj výdavkami. O výdavkoch, hoci sme to tak nepomenovali, sme hovorili už skôr.

Priamo sa spýtajte žiakov: „Čo si myslíte, za čo všetko vaši rodičia platia? Na čo potrebujú peniaze? Celý mesiac chodia do práce, čiže si zaslúžia za svoju prácu odmenu – mzdu. Čo urobia každý mesiac s týmito peniazmi?“

Pravdepodobne žiaci uvedú výdavky za elektriku, vodu, plyn, stravu, ... Je toho však oveľa viac.

Aktivita

Úloha

Spíšte si zoznam mesačných výdavkov priemernej slovenskej rodiny (dvaja dospelí + dve deti). Každému z rodičov prideľte fiktívny čistý mesačný príjem napr. 485 €. Do zoznamu vpisujte jednotlivé položky (nájom, účty, opravy bytu, strava, telefón, internet, TV, auto, oblečenie, školské potreby, vzdelávanie, noviny, hobby, darčeky, cigarety, lieky, dovolenky, charita, ...) a ich mesačné výdavky. Učiteľ by mal mať reálnu predstavu o priemerných výdavkoch každej z položiek. Žiaci budú určite len tipovať, koľko asi platia rodičia za to, že môžu hrať hry cez internet, alebo sa každý večer osprchovať teplou vodou a sami budú žiadať o pomoc. Je to pochopiteľné, pretože nemajú ešte prehľad o niektorých platbách a cenách. Dostali ste sa ku konečnej sume? Prekvapila vás? Je vysoká?

Milí žiaci! Je teda najvyšší čas uvedomiť si, že spokojný život vašich rodín stojí každý mesiac mnoho peňazí. Vaši rodičia robia všetko pre to, aby zabezpečili dostatok všetkého, čo potrebujete, každý deň sa starajú o to, aby sa popri tom rodina nedostala do vážnych finančných problémov.

V tomto bode sa môžeme vrátiť ku kapitole o potrebách a hodnotách. Vtedy sme hovorili aj o tom, že práve rodičia sú tí, ktorí nám zabezpečujú naše potreby.

Úloha

... na zamyslenie. Ako oplácam rodičom ich starostlivosť? Ak ste našli aspoň 5 činností, ktoré robíte pre potešenie a pomoc rodičom, môžete byť na seba pyšní. Ak nie, mali by ste sa nad sebou zamyslieť.

Ak sú výdavky vašej rodiny príliš vysoké, dá sa tento problém riešiť:

- a) znížením mesačných výdavkov,
- b) zvýšením mesačných príjmov.

Prvý spôsob nie je až taký príjemný, ale máva rýchly efekt. Dá sa do cieľiť aj šetrením energií – pozri kapitolu o hospodárení. Alebo pozri svoj rebríček hodnôt a možno v ňom nájdeš niečo, bez čoho sa dá určitý čas obísť.

Druhý spôsob väčšinou záleží od zamestnávateľa (môže nám zvýšiť mzdu), zákazníka, ale aj od iných okolností. Rodičia si môžu nájsť ešte jednu prácu alebo zabezpečiť aj pasívny príjem do domácnosti – pozri predchádzajúcu kapitolu.

Aktivita

Nahliadnite späť do zoznamu mesačných výdavkov. Skúste k niektorým položkám napísať svoj návrh na zníženie (nemyslíme tým nižšiu sumu, ale opatrenie, ako nižšiu sumu dosiahnuť). Orientujte sa podľa svojho hodnotového rebríčka. Ak sa napríklad značkové oblečenie nachádza nižšie ako telefonovanie, určite

mi bude na oblečenie stačiť menej peňazí a budem sa lepšie starať o moje staršie oblečenie.

Čiastková kompetencia

2.4.2 Popísať spôsob používania rôznych metód platenia.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- opísať, za čo všetko rodičia v domácnosti platia,
- vysvetliť používanie peňazí v bežných situáciách (hotovostná a bezhotovostná forma peňazí).

Základné pojmy

hotovosť, hotovostná a bezhotovostná platba

V predchádzajúcich dvoch kapitolách sme sa podrobnejšie venovali príjmom a výdavkom nielen našim osobným, ale aj v domácnosti. Teda celej našej rodiny. Ako prichádzajú peniaze do domácnosti, ako odchádzajú, čo všetko rodičia platia a ako môžu prispieť do domácnosti deti, keďže tie peniaze nezarábajú. Poďme si teda pospomínať, čo všetko rodičia v domácnosti platia.

Zahrajte si hru Platí, platí! (Letí, letí!) Princíp hry je rovnaký ako pri bežnej hre Letí, letí. Učiteľ hovorí: „Letí, letí, všetko letí, čo má perie, všetko letí. (Bocian) letí!“ a deti dvihnú ruky. Ak sa niekto pomýli, dáva do banku nejakú zálohu, ktorú si na konci hry môže vybrať, ak splní nejakú činnosť. Teraz však namiesto Letí, letí budete hovoriť Platí, platí (teda, či to rodičia platia v domácnosti alebo nie). Učiteľ hovorí: „Platí, platí, všetko platí, čo sa musí všetko platiť. (Elektrina) sa platiť!“ Postupne si takto vymyslíte pár vecí, ktoré rodičia v domácnosti platia a ktoré nie. Napríklad elektrina, kúrenie, bicykel, nafta, voda, tráva, kosačka, stravné lístky, šeky, ...

Veci, ktoré vyzbierate od tých žiakov, ktorí sa pomýlili, zoberte akože do záložne alebo obchodu. Neskôr si ich dotyčný môže odkúpiť.

Žiakom môžete rozdať detské bankovky, mince a niektorým i „platobné karty“. Postupne im vysvetlíte, čo to znamená, keď prídu do obchodu pre svoje veci s naozajstnými peniazmi a naopak „iba“ s kartičkou.

Ak máte v ruke (peňaženke) ozajstné peniaze – bankovky, mince, hovoríme tomu aj **hotovosť**. Máme teda v peňaženke hotovosť. Ak ich pri platení použijeme, hovoríme tomu **platba v hotovosti**. Ak však žiadnu hotovosť nemáme (nemáme žiadne peniaze v peňaženke), ale máme platobnú kartu, môžeme použiť tú. Ak náhodou nemá človek pri sebe peniaze, neznamená to, že ne-

Aktivita

má peniaze vôbec. Len ich nemá pri sebe v peňaženke. Takýto človek ich má v banke na účte a môže ich použiť práve pomocou platobnej karty.

Čo je to platobná karta a ako funguje? Je to plastová kartička (bolo by dobré mať na ukážku, aby žiaci videli), ktorú nám vydala banka, v ktorej sme si založili účet. Na tento účet nám chodia aj peniaze za prácu, čiže mzda. Každá karta má svoj tajný kód, hovoríme mu aj PIN (z ang. personal identification number), ktorý budeme potrebovať pri použití karty. Ak pri sebe nemáme žiadnu hotovosť, máme dve možnosti, ako použiť platobnú kartu.

1. Ideme k bankomatu, vložíme kartu do určeného otvoru, vyťukáme PIN, zadáme sumu a vyberieme si potrebné množstvo peňazí. Ak na účte sú, bankomat nám ich vydá a z účtu sa nám odrátajú. Môžeme si vypýtať o tom aj potvrdenku – bankomat sa nás na to opýta, komunikuje s nami.

2. Prídeme do obchodu a za tovar zaplatíme použitím karty – bez peňazí. Pri pokladni má pokladnička zvláštne zariadenie, do ktorého vložíme kartu. Znova vyťukáme PIN. Alebo ju predavačka len priloží k snímaciemu zariadeniu – ak máme tzv. bezkontaktnú kartu a platíme menšiu čiastku. Hneď ako kartu použijeme, peniaze sa nám odrátajú z účtu. Nepotrebovali sme teda žiadnu hotovosť. Tomuto sa hovorí **bezhotovostná platba**.

K bezhotovostným platbám patria aj príkazy na úhradu, príkazy na inkaso, bankové prevody a prevody cez internetbanking (alebo inú formu bankovníctva).

Aktivita

Zahrajte sa na obchod (možno práve so žiakmi, ktorí dali svoje veci do zálohy pri hre Platí, platí). Niekomu dajte fiktívne peniaze, inému kartu.

Čiastková kompetencia

2.4.3 Uplatniť spotrebiteľské zručnosti pri zodpovednom rozhodovaní o nákupe.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- porovnať ceny rovnakého výrobku v dvoch rôznych obchodoch,
- uplatniť zodpovedné rozhodovanie primerané osobnému veku pri nákupe.

Slovenský jazyk
a literatúra, 3. ročník, Re-
klama, druhy reklamy

Má zmysel porovnávať ceny v obchode a rozhodovať sa pri nakupovaní? Zväčša je nakupovanie otrava a častokrát je aj náramne zdĺhavé. Nahádzať tovar do košíka podľa zoznamu by nemalo trvať až tak dlho, ale niekedy sa stane, že rodičia nakupujú prídlho. Čo ich zdržiava? Možno práve porovnávali ceny. Rovnaký tovar totiž nemusí stáť rovnako ako včera a skutočne nie je jedno, ktorá firma ho vyrába. Taktiež nenakúpime za rovnakú cenu vo všetkých obchodoch. Porovnávanie cien by žiakom nemuselo byť cudzie. Veľa ľudí má

prehľad o cenách a neváhajú za lacnejším tovarom cestovať. Takto mesačne ušetria celkom slušnú sumu. Čudovali by ste sa, ale existuje stále obrovské množstvo ľudí, ktorí ceny nikdy neporovnávajú. Potom sa iba sťažujú, aké je všetko drahé a koľko peňazí minú na nákupoch, ...

Vyberte sa so žiakmi na vychádzku (ak nemáte čas, vytvorte si v triede aspoň tri stánky, vo všetkých predávajúte rovnaký tovar). Navštívte pár obchodov. Dajte im za úlohu, aby si všímali konkrétne ten istý tovar v každom obchode. Napríklad mlieko 1 (liter), maslo, chlieb. Koľko nás vyjde nákup v každom z navštívených obchodov? V ktorom nakúpime najlacnejšie? V ktorom je najlacnejšie mlieko? V ktorom je najlacnejšie maslo? V ktorom je najlacnejší chlieb?

Obchod č. 1 – mlieko 0,50 €, maslo 1,49 €, chlieb 1 € spolu 2,99 €

Obchod č. 2 – mlieko 0,56 €, maslo 1,09 €, chlieb 1,18 € spolu 2,83 €

Obchod č. 3 – mlieko 0,45 €, maslo 1,90 €, chlieb 1,08 € spolu 3,43 €

Správnym výberom obchodu sa dá ušetriť dosť peňazí. No a najľahšie zarobené peniaze sú tie, ktoré ušetríme.

Predstavte si žiaci situáciu, že vám dá mamička každý deň 3,50 €. Mali by ste jej pomôcť s nákupom a každý deň kúpiť mlieko, maslo a chlieb. Zvyšné peniaze si môžete nechať. Do ktorého obchodu pôjdete nakupovať? Vypočítajte, koľko peňazí ušetríte za týždeň, za mesiac, za rok, ak by ste si zvyšné peniaze vždy odložili.

Nakúpte v každom z obchodov vždy len **najlacnejší variant**. Podarilo sa vám ušetriť ešte viac? Ak by sme v obchode č. 3 kúpili mlieko, v obchode č. 2 maslo a v obchode č. 1 chlieb, spolu by sme zaplatili 2,54 €. Síce by sme sa trochu prešli, ale ak nie sú obchody príliš ďaleko od seba a nemusíme cestovať, urobíme niečo pre svoje zdravie a ešte aj ušetríme.

Úloha

Matematika, 4. ročník,
Sčítanie a odčítanie
v obore do 10 000

Úloha

Úloha

Čiastková kompetencia

2.4.4 Zvážiť príspevky na darcovstvo a filantropiu.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- opísať na jednoduchých príkladoch význam vzájomnej pomoci a charitatívnych aktivít.

Základné pojmy

charita, filantropia

Žiaci by si už v celkom skorom veku mali uvedomiť, že pomáhať si treba a to sa týka aj pomoci takým ľuďom, ktorí niečo nemajú alebo potrebujú. Druhá vec, ktorú by si mohli uvedomiť je, že more je plné kvapiek, teda že ma-

Etická výchova, 3. ročník, Pomoc, darovanie, delenie sa; 4. ročník, Rozvoj tvorivosti a iniciatív

lá pomoc mnohých ľudí je veľmi silná. Byť vnímavý k okoliu, nebyť sebec, rozumne sa podeliť, pomôcť, pozitívne vnímať to, že si ľudia pomáhajú, že rodičia niekomu pomáhajú.

Vaši žiaci sa už mnohokrát stretli s tým, aby niekoho blízkeho obdarovali. Téma charity im nie je cudzia. Treba im však pomôcť zorientovať sa v týchto pojmoch.

Charita - je cudzie slovo, pochádza z latinčiny *caritas* - *štedrosť*, v angličtine *charity*, znamená dobročinnosť, milosrdenstvo.

Filantropia – je cudzie slovo gréckeho pôvodu *philein antropos* – *milovať ľudí*, znamená ľudomilnosť, dobročinnosť.

Byť štedrý ešte neznamená, že niekomu musím dávať peniaze. Znamená to **dať**, **darovať** hocičo zo svojho majetku človeku, ktorý trpí nedostatkom alebo **poskytnúť pomoc** človeku v núdzi. Byť štedrý a pomáhať ľuďom, ktorí to potrebujú. Dávať môžete aj svoj um, čas, aktivitu – prácu, za ktorú si nezoberiete peniaze.

Úloha

Vysvetlite si starú múdrosť: „*Najskôr musíš sám dať, aby si bol obdarovaný.*“ Nikto z nás nemôže vedieť, či sám nebude raz potrebovať pomoc.

Niektorí ľudia si myslia, že charita súvisí len s tým, koľko peňazí dávajú dobročinným organizáciám. Ak si však spíšeme zoznam činností, ktoré deti bežne robia, uvidíme, že charita nemusí stáť peniaze.

Úloha

Zapíšte si, koľko „vlastných peňazí“ deti minú, ak... :

... zanesú nepotrebné hračky do detského domova, spraví spoločnosť osamelému starému rodičovi, pomôžu s nákupom starším susedom, odovzdajú nepotrebné oblečenie charitatívnej organizácii, ... Vidíte, že stačí urobiť len niečo viac, ako sa od nás očakáva a byť štedrý nemusí stáť vôbec nič.

Ľudia, ktorí sa rozhodli pomáhať ľuďom v núdzi sa zväčša združujú do **charitatívnych organizácií**. Cestujú po svete a pomáhajú tam, kde treba. Ich pomoc môže byť dvojaká:

- a) okamžitá – strava, odev, peniaze,
- b) dlhodobá – vzdelávanie. (Učitelia často navštevujú veľmi chudobné krajiny. Dlhodobým vzdelávaním detí a mladých ľudí môžu zabezpečiť rozvoj ich krajiny.)

Úloha

Vyhľadajte na internete logá troch najznámejších charitatívnych organizácií pôsobiacich na Slovensku. Nakreslite si ich do zošita alebo na papier. Urobte si peknú nástenku.

Opýtajte sa žiakov, kedy boli naposledy štedrý. „Poskytli ste v poslednom čase niekomu pomoc? Podarovali ste niečo, čo už vy sami nepotrebuje?“

Aktivita

2.5 Úver a dlh

Čiastková kompetencia

2.5.1 Identifikovať náklady a prínosy jednotlivých typov úverov.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- vymedziť situácie, kedy si človek predmety nakupuje a kedy si ich požičiava,
- zdôvodniť voľbu nákupu alebo požičania si predmetu.

Veľakrát sa každému stalo, že práve potreboval použiť nejakú vec, no nemal ju. V takejto situácii nám preblesne hlavou, kde by sme to mohli zohnať. Ak sa bez potrebnej veci nezaobídeme, jednoducho si ju ideme kúpiť alebo požičať. Mali by sme však myslieť aj na to, čo je pre nás výhodnejšie. Kúpa alebo požičanie? Nie vždy je výhodnejšia kúpa. Nie vždy je výhodnejšie požičať si. Konečné rozhodnutie je ovplyvnené mnohými okolnosťami.

Porovnajte situáciu týchto dvoch otcov, ktorí majú podobné záľuby, radi športujú, no s obľubou niektorých domácich prác sa líšia. Aj na kúpu náradia majú odlišný pohľad. Spomeňme napríklad vŕtačku.

Miškov otec. Opravy v domácnosti necháva na poslednú chvíľu. Radšej vydrží pár dní s vŕzgajúcou hojdačkou a počká, či sa nenakopí viac takýchto drobných opráv. Na väčšie a rozsiahlejšie opravy si netrúfa, radšej si zavolá odborníka. Ak by manželka potrebovala navštívať nové police, s prácou začne až vtedy, keď je všetko dokonale pripravené a on sám má náladu a čas. Vtedy zájde do požičovne náradia a vŕtačku si požičia. Aj keď by vŕtačku vlastnil, ležala by v skrini alebo garáži a použil by ju až vtedy, keď je to nevyhnutné. Priemerne tak 3 – 4-krát v roku. Keď sa rozhodoval, či si vŕtačku kúpi, sadol si a porozmýšľal. Cena vŕtačky, ktorú by si kúpil je 120 €. Vždy, keď ide do požičovne náradia, platí 10 € za hodinu. Minulý rok potreboval vŕtačku dvakrát. Vždy po 1 hodinu (spolu 2 hodiny). Za celý rok teda zaplatil 20 €.

Jurkov otec. Je veľmi šikovný remeselník. Rád pracuje v záhrade i okolo domu. Všetko má, ako sa povie, tip-top. Ak sa niečo pokazí, vŕzga alebo jednodu-

Úloha

Matematika, 3. ročník,
Násobenie a delenie v obore násobilky

cho nefunguje, hneď uteká do svojej dielne po nástroje a vrhne sa do opráv. Vrtáčku používa takmer každý deň. Aj on pred časom uvažoval o kúpe novej vrtáčky. Páčila sa mu práve tá istá ako Miškovmu otcovi, teda za cenu 120 €. Začal teda rozmýšľať, či sa mu to oplatí. „Ak by som vrtal trikrát za týždeň vždy hodinu a vždy by som si utekal požičať vrtáčku, platil by som 30 €. Jeden mesiac má 4 týždne, takže by som mesačne musel zaplatiť 120 € - a to je len jeden mesiac! Za celý rok by som zaplatil (12x120) 1 440 €! To sa mi veru neoplatí. Radšej si kúpim moju vysnívanú vrtáčku!“

Miškovmu otcovi sa neoplatí kúpiť vrtáčku, lebo nie je domáci kutil a nepoužíval by ju častejšie, ani keby ju mal doma. Naopak, Jurkov otec je veľmi zručný a dokáže si opraviť pokazené veci sám. Keďže používa vrtáčku takmer každý deň, oplatí sa mu kúpiť si vlastnú, lebo za požičanie by zaplatil viac, ako stojí samotná vrtáčka.

Pri rozhodovaní, či si niečo požičiame alebo kúpime sa musíme rozhodovať vlastným rozumom. Všetko, čo musíme spraviť, je zrátať si všetky pre a proti, náklady pri kúpe a požičaní. Výsledok nám pomôže pri rozhodovaní.

Čiastková kompetencia

2.5.2 Zhodnotiť spôsoby, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- porozprávať o tom, čo môže nastať pri požičiavaní si cenných predmetov alebo peňazí,
- opísať, aké vlastnosti by mal mať človek, ktorý si požičiava obľúbenú osobnú vec,
- opísať postup, ako si môže človek opätovne získať dôveru požičiavajúceho, ak stratil alebo poškodil požičanú vec.

Základné pojmy

dôvera

Etická výchova, 3. ročník,
Riešenie konfliktov—
výchova k zmierlivosti

Každému z nás sa už v živote stalo, že si niečo zabudol. Počas dňa myslíme na svojich blízkych, školské povinnosti, na desiatu, na záľuby, na kamarátov, ... Veľmi jednoducho sa nám teda môže prihodiť, že nám niečo z hlavy vyklízne a my zabudneme. Riešenie je niekoľko. Ale ktoré je najrýchlejšie? Ak si zabudneme nejakú pomôcku do školy, tak si ju zrejme požičiame od spolužiaka z lavice. Stáva sa to samozrejme aj naopak. Niektí potrebujú pomoc od nás. Dnes požičiam ja tebe, zajtra ty mne. Aké vlastnosti musí mať človek, ktorému som ochotný niečo požičať a na čo nezabudnúť, keď niekomu pomáham, alebo niečo požičiavam?

Opýtajte sa žiakov: „Čo urobíte, ak vás na ulici zastaví cudzí človek a chce, aby ste mu niečo požičali?“

Aktivita

Poznámka: K tejto úlohe sa ešte vrátíme v závere kapitoly. Po prebraní celej kapitoly budú mať žiaci možno jasnejšiu predstavu i názor.

Je prirodzené, že svoje veci požičiavame len ľuďom, ktorí majú našu **dôveru**. Predsa sa pri požičiavaní vzdávame svojho majetku, preto chceme mať istotu, že sa nám aj vráti. Ak si však nie sme istí, musíme rátať aj s tým, že už našu vec nedostaneme späť.

Otázka na zamyslenie: „Čo ak sa predsa len stalo, že sa nám naša vec nevrátila? Požičali by ste takému človeku ešte niečo?“

Aktivita

Hovoríme vtedy, že stratil našu dôveru.

Dôvera – základný predpoklad na to, aby sme niekomu niečo požičali. Dôverujeme, veríme svojej rodine, kamarátom a najbližším ľuďom v našom okolí. Dôvera sa nedá kúpiť, len vybudovať. Ako prídeme na to, či je človek **dôveryhodný**?

Odpovedzte na otázky. Požičiam svoju vec niekomu, kto mi už niekedy niečo požičal? Požičiam niekomu svoju vec preto, že on si svoju úmyselne zničil? Požičiam človeku, ktorý ma nemá rád? Požičiam cudziemu človeku, ak mi dobrý kamarát povie, že sa mu dá veriť?

Úloha

Napiš tri vlastnosti, ktoré musíš mať na to, aby si bol dôveryhodný.

Úloha

Niekedy sa ale môže stať, že nás o pomoc požiada úplne cudzí človek. Ako sa vtedy zachovať? V každom prípade by sme mali pomôcť. Mali by sme byť ale opatrní a dať si pozor, či sme sa nestretli s podvodníkom, ktorý nás chce len využiť a celú situáciu len predstiera. Pamätajme si niekoľko zásad:

1. cudziemu človeku nepožičiavame peniaze – ak si chce napr. kúpiť lístok na autobus, bolo by správne ísť a kúpiť mu lístok. Keď mu len dáme peniaze, je možnosť, že človek lístok nepotrebuje, len chce naše peniaze.
2. s pomocou nikdy neváhame – ak sme sa raz rozhodli pomôcť, nebudeme hovoriť „teraz sa mi to nehodí“, pomôžeme a hotovo.
3. za každých okolností musíme byť ostražití a dávať pozor, či sme sa nestretli s podvodníkom – nemali by sme sa dať zatahnúť na opustené miesto, bez svedkov. Ak nás niekto požiada o pomoc, je dobré zavolať hneď rodičom a povedať, čo sa deje.
4. za pomoc nečakajme odmenu – niekomu by mohlo prebehnúť myslou „a čo z toho budem mať ja“? Toto je uvažovanie sebca, a tým sa nikto z nás nechce stať. Príjemnejšou odmenou je pre človeka úprimné ďakujem.

Úloha Pozri na predchádzajúce cvičenie, kde sú vlastnosti, ktoré robia človeka dôveryhodným. Úprimne a pravdivo si **odpovedzte** každý na otázku: „Som ja naozaj taký?“

Aktivita Ako by si zareagoval a ako by si riešil situáciu, keby ti spolužiak vrátil poškodenú vec, ktorú si mu požičal?

Čiastková kompetencia

2.5.3 Mať základné informácie o jednotlivých druhoch spotrebiteľských úverov.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- vysvetliť, že peniaze sa dajú požičať vo finančných inštitúciách.

Základné pojmy

banka, veriteľ, dlžník, dohoda, zmluva, pôžička, dlh

Vlastiveda, 2. ročník,
Obec, 3. ročník, Slovensko

Aj dospelí častokrát riešia problémy požičiavaním si. Okrem bežných vecí, ktoré im chýbajú možno v domácnosti (požičiame si od susedy), si požičiavajú aj peniaze. Ak dospelý potrebuje požičať peniaze, väčšinou ide za nejakým svojím príbuzným, známym, alebo aj do banky.

Banka – inštitúcia, ktorá je zameraná na finančné služby.

Úloha **Uved'te** aspoň tri názvy bánk, ktoré na Slovensku poskytujú svoje služby.

Úloha Sledujte televízne reklamy a zistite, či sa v nich nachádzajú aj reklamy niektorých slovenských bánk. Poznáte ich mená? **Zapíšte** si ich do zošita.

Ak si teda požičiame od niekoho peniaze, či už od známych alebo z banky, bolo by dobré spísať o tejto pôžičke **dohodu**. Je dobré mať takúto dohodu, lebo sa na ňu podpíše ten, kto peniaze požičiava, aj ten, kto si peniaze požičal.

Dlžník – ten, kto si požičiava (peniaze alebo nejakú vec) – má dlh (dlžobu).

Veriteľ – ten, čo niečo požičiava dlžníkovi. (Ten, kto požičiava peniaze sa nazýva VERITEĽ – verí, že sa mu jeho peniaze vrátia.)

Dohoda medzi nimi slúži ako dôkaz, že si dlžník skutočne niečo požičal a zaväzuje sa vrátiť to. Ak by neskôr nastali problémy, veriteľ sa môže obrátiť na súd. Tam si dohodu prečítajú, zvažia všetky okolnosti a rozhodnú, ako problém riešiť. Taktiež sa oplatí uzavrieť jasnú **zmluvu o pôžičke**. Keby sme si požičiavali peniaze z banky, určite s nami aj tam uzavrú zmluvu o pôžičke. Musí obsahovať niekoľko dôležitých bodov:

1. osobné údaje o veriteľovi i dlžníkovi – aby bolo jednoznačné, kto si od koho požičiava,

2. predmet zmluvy – ide o to, čo si vlastne požičiavame, napríklad akú finančnú čiastku,
3. dátum najneskoršieho splatenia pôžičky – dátum, dokedy treba požičané peniaze vrátiť veriteľovi,
4. miesto splatenia pôžičky – veriteľ by sa mal dohodnúť s dlžníkom, kde mu peniaze vráti. Peniaze však môžu byť vrátené aj na účet v banke,
5. výška sumy a mena – musí byť presne zapísané, koľko peňazí má byť vrátených a v akej mene,
6. úrok za požičanie – niekedy chce veriteľ, aby sa mu vrátilo viac peňazí. Chce to ako odmenu za riziko, že sa mu peniaze nemusia vrátiť,
7. práva a povinnosti – v tomto bode je zapísané, čo kto musí spraviť na základe zmluvy (napr. kde sa odovzdajú peniaze, či môže dlžník požiadať o splátky),
8. podpisy veriteľa a dlžníka – ak si zmluvu obaja poriadne prečítali a súhlasia s ňou, môžu zmluvu podpísať. Od tohto momentu je platná.

Úloha

Poproste rodičov o pôžičku (nemusí to byť veľa, max. 10 €). **Pripravte** zmluvu o pôžičke. Dbajte na to, aby obsahovala všetky náležitosti (body uvedené vyššie). Peniaze použite najlepšie ako viete, no nezabudnite ich vrátiť.

2.6 Sporenie a investovanie

Čiastková kompetencia

2.6.1 Diskutovať o tom, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- opísať svoju predstavu o tom, ako človek môže sporiť.

Základné pojmy

sporenie

Každý z nás má svoju predstavu o tom, ako treba sporiť. Isté ale je, že už nie každý z nás je aj schopný sporiť. Jedni zarábajú dosť peňazí, no i tak vravia, že sporiť je náročné, druhí si odkladajú prebytočné peniaze a tým, ktorí zarábajú menej, nezostanú žiadne peniaze na sporenie. Ako by sme mali teda postupovať, ak si chceme sporiť?

Môžeme si predstaviť, ako si odkladáme časť peňazí do prasiatka, banky alebo na iné bezpečné miesto. V prvom rade musí mať sporenie nejaký zmysel – príčinu, cieľ, prečo si sporíme. Najčastejšie ľudia sporia na niečo, po čom dlho túžia.

Aktivita

Na čo by ste si sporili vy, žiaci? Po čom túžite?

Problém je v tom, že nie každý človek dokáže sporiť. Existuje hneď niekoľko dôvodov.

Niektorí ľudia si na svoju vysnívanú vec nenasporia nikdy. Nejaký čas sporia, ale nasporené peniaze minú skôr, ako si naplánovali. Vtedy musia začať sporiť znovu.

Takisto odkladať si prebytočné peniaze neznamena sporiť. Väčšinou ako prvé ľudia z výplaty zaplatia účty (viď. výdavky v domácnosti), idú na nákup, idú na výlet, niekoľkokrát sa najedia v reštaurácii, zídu do kina, dokúpia potraviny, dotankujú benzín do auta, kúpia si darček alebo drobnosť... Pred ďalšou výplatou toho už nemajú veľa, nemajú čo odložiť. Povedia si, že to nevádi, aspoň nie sú zadlžení. To je síce super, ale ani nič neusporili.

Ako správne sporiť? Treba si uvedomiť dve veci:

1. Na čo (na akú vec, pre akú príčinu) si začíname sporiť. Ak si hneď na začiatku stanovíme cieľ sporenia, väčšinou sa dá ľahko vypočítať, kedy ho dosiahneme. Každá vec má svoju hodnotu a jednoduchým výpočtom pridáme na to, koľko a ako dlho musíme sporiť. Nesmieme prestať v polovici a kúpiť si niečo iné. Ak si raz sporíme na notebook, mali by sme vytrvať, aby sme sa na konci mohli radowať z nového počítača.
2. Sporiť musíme pravidelne. Ak si chceme skutočne na niečo nasporiť, odkladáme si peniaze hneď na začiatku. Hneď ako ich dostaneme.

Úloha

Usporiadajte tieto činnosti od 1. – 5. tak, ako by ich spravil zodpovedný dospelý človek, ktorý chce sporiť (niektoré možnosti sú v zozname navyše – nebudete ich potrebovať). Kúpim si väčší televízor, nakúpim si potraviny, odložím časť na sporenie, kúpim si sladkosti, zaplatím účty, zabezpečím ostatné životné potreby, prebytočné peniaze pridám k sporeniu.

Čiastková kompetencia

2.6.2 Vysvetliť, akým spôsobom investovanie zhodnocuje majetok a pomáha pri plnení finančných cieľov.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- uviesť svoju predstavu o tom, čo je možné považovať za investíciu (zamerať sa aj na nemateriálnu stránku).

Základné pojmy

investícia, investičný plán, riziko

Z nemateriálnych vecí by sme ako investíciu mohli pokladať vzdelanie, finančnú gramotnosť a pod.

Čo je investovanie zistíme, keď uvedieme deťom jednoduché vzorové situácie. Napríklad – poznám dvoch chlapcov, obaja si želajú nový bicykel. Jožko netuží po ničom inom, len sa na ňom preháňať a pretekať sa s kamarátmi po uliciach. Adam to má inak premyslené. Rád by si kúpil bicykel, pretože dostal ponuku roznášať letáky. Doteraz to robili jeho dvaja spolužiaci, no keby mal bicykel, zvládol by to aj sám.

Porozmýšľajte o rozdielnych dôvodoch, prečo si chcú chlapci kúpiť bicykel. Ktorý z nich berie svoj bicykel ako investíciu? Pomôže vám aj nasledujúce vysvetlenie.

Investovať (svoje peniaze, čas, prácu) znamená podieľať sa (niekedy aj finančne) na akcii, od ktorej očakávam zisk (finančný prínos, efekt).

Jožko sa teda chystá **minúť** svoje peniaze na kúpu bicykla. Adam naopak **investuje** peniaze na kúpu bicykla. Chce bicykel na to, aby sa mu jeho peniaze vrátili a neskôr chce pomocou neho zarobiť ešte viac peňazí.

Pekne si to naplánoval. Áno, dobrí investori si kvôli prehľadnosti a zníženiu rizika neúspechu tvoria **investičný plán**. Navyše sa **neustále vzdelávajú** v oblasti, v ktorej investujú. Je pochopiteľné, že ten, kto investuje do stavby domov, vie veľa o nehnuteľnostiach a ten, kto investuje do čistokrvných psov, vie veľa o týchto zvieratách. Dobré pripravený plán, ochota učiť sa a trpezlivosť sú najlepšia cesta k úspechu.

Nesmieme zabúdať, že vždy je tu samozrejme aj riziko. Investovanie je riskantné. No každé riziko sa dá zvládnuť vzdelávaním a skúšaním v praxi. Na investovanie by sme nemali používať peniaze, ktoré potrebujeme na zabezpečovanie potrieb rodiny, alebo našich základných životných potrieb.

Úloha

Úloha Ktoré z nasledujúcich tvrdení o investovaní sú nepravdivé? **Prečiarkni ich.**

1. Investičný plán je dôležitý.
2. Na investovanie používame peniaze, ktoré nepotrebujeme na zabezpečenie základných životných potrieb.
3. Investícii je treba niekedy pomôcť vlastnou prácou.
4. Pre úspech v investovaní treba občas porušiť zákon.
5. Riziko investovania sa nedá nijak zmenšiť.

(nepravdivé je tvrdenie č. 4, 5)

Úloha **Vypočítajte:**

- a) koľko zaplatíte navyše, ak si danú vec nekúpite v hotovosti, ale na splátky.
- b) koľko spolu miniete, ak danú vec použijete ako prostriedok na zarobenie peňazí.

Matematika, 4. ročník,
Riešenie aplikačných úloh

Cena kosačky na trávu je 280 €. Ak by si ju kúpil na splátky na 2 roky, tak mesačne zaplatíš 14 €. Počas letných prázdnin ale kosiš okrem vašej rodinnej záhrady ešte trávniky svojich piatich susedov. U každého dostaneš za kosenie 5 €. Každému stihneš pokosiť 4-krát za dva mesiace prázdnin.

Riešenie :

Za 2 roky zaplatím 336 €, preplatím teda 56 €.

Vďaka kosačke za 1 rok zarobím 100 €, rozdiel oproti pôvodnej cene je 180 €.

Dá sa teda povedať, že už prvý rok si „na seba kosačka zarobila“ a stála ma len 180 €.

2.7 Riadenie rizika a poistenie

Čiastková kompetencia

2.7.1 Vysvetliť pojem riziko a pojem poistenie.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- uviesť príklady rizík, ktorým môžu čeliť jednotlivci a domácnosti.

Základné pojmy

riziko, poistenie

Nasledujúce dve kompetencie spolu úzko súvisia. Hovoria o nepredvídateľných situáciách, rizikách, poistení, ... Preto odporúčame prebe-

rať ich po sebe a vzájomne kombinovať úlohy. Poistenie vysvetľujeme žiakom ako „*byť pripravený*“ na nepriaznivé okolnosti, ktoré nás môžu kedykoľvek v živote postretnúť. Najlepšie vysvetlíme poistenie na príklade dáždika, ktorý si berieme von i vtedy, keď neprší. Pretože chceme byť pripravení na hocijakú nečakanú zmenu počasia, berieme si so sebou dáždik. Vezmeme si ho i vtedy, keď vonku práve svieti slnko a všetko nasvedčuje tomu, že pršať nebude. Dá sa povedať, že ak sme pripravení na hocijakú skutočnosť, ktorá môže, ale nemusí nastať, sme vlastne poistení.

Opíšte podobné situácie, v ktorých sa ocitajú žiaci a môžu sa na ne dopredu pripraviť.

(Např. pre istotu si vezmem na geometriu 2 zastrúhané ceruzky, ak by sa mi jedna zlomila, vrecúško pre prípad nevoľnosti v autobuse na školskom výlete.)

Riziko súvisí s neočakávanou situáciou, do ktorej sa môžeme dostať. Ak si pri korčuľovaní nenasadíme chrániče, pri páde nám hrozí riziko, že si spôsobíme úraz. Ak požičiavame svoju vec alebo peniaze niekomu inému, hrozí riziko, že nám tú vec poškodí, alebo nám peniaze nevráti.

Domácnosti sa tiež môžu dostať do rizika. Niekedy to súvisí so splácaním účtov – ak by sme sa omeškali s platbou za plyn, hrozí riziko, že nás odpoja; ale aj s chodom domácnosti – ak zabudne mama vypnúť žehličku, hrozí riziko, že spôsobí požiar.

Riziko môžeme niekedy vlastným úsilím zväčšovať alebo znižovať. Ak budem zámerne dráždiť susedovho psa, zväčšuje sa riziko, že ma pohryzie. Funguje to aj naopak. Ak sa budem dlhodobo správať k susedovmu psovi priateľsky, znižujem tým riziko, že ma niekedy napadne.

Niektoré situácie ale nevieme ovplyvniť vlastnou vôľou, např. povodne, choroby, krádeže, atď. Proti následkom takýchto situácií sa poisťujeme v poisťovniach.

Vo dvojiciach si žiaci pripravujú nejakú rizikovú situáciu a spýtajú sa spolužiakov, ako by zmiernili riziko v tejto situácii.

Úloha

Aktivita

Čiastková kompetencia

2.7.2 Charakterizovať verejné poistenie a vysvetliť rozdiel medzi verejným a súkromným (komerčným) poistením.

Žiak na konci 1. stupňa ZŠ vie:

- vysvetliť, prečo sa ľudia potrebujú poistiť,
- na jednoduchých príkladoch názorne ukázať, ako poistenie funguje.

Základné pojmy

poisťovňa, poisťné

Táto kapitola má blízky súvis s predchádzajúcou a nadväzuje na ňu. Preto si so žiakmi opäť zopakujeme, čo rozumieme pod pojmom riziko a poistenie.

Úloha

Porozmýšľajte nad otázkou. Akým rizikám čelia žiaci, ktorí odídu na telesnú výchovu a svoje školské potreby, tašku i desiatu si neuložia, prípadne nezamknú do svojej skrinky?

Porozprávajte žiakom príbeh, v ktorom jednoznačne ľuďom pomohlo to, že boli poistení. Napríklad: strata batožiny na dovolenke, úraz na lyžovačke, zatopená pivnica pri privalových dažďoch, dopravná nehoda.

Byť poistený znamená zabezpečiť sa proti následkom nečakanej udalosti. To, že budeme poistení ešte neznamená, že sa nám nič nestane. No v prípade núdze máme istotu, že príde pomoc. Spoločnosti, ktoré nám takúto pomoc poskytnú, sa nazývajú **poisťovne**. Platíme im pravidelne (mesačne, štvrťročne, polročne, ročne) sumu – **poisťné**, za ktorú sú nám pripravené pomôcť, kedykoľvek to bude potrebné.

Veľmi dôležité je mať poistené to, čo je najcennejšie – naše zdravie. Keď ochorieme, príde lekár, ktorý nás ošetrí. Za svoju prácu dostane peniaze. Kto mu ich však dá, ak nie my? Jeho prácu zaplatí poisťovňa, lebo vaši rodičia si platia pravidelne zdravotné poistenie zo svojho príjmu a za vás tieto odvody platí štát. Je rozumné poistiť sa proti neočakávaným udalostiam. Najmä takým, ktoré by mohli ohroziť naše životy, základné ľudské hodnoty a potreby. Neznamená to však, že musíme mať poistené všetko. Je potrebné zvážiť svoje rozhodnutie a zohľadniť aj možné riziká s ním spojené.

Úloha

Spýtajte sa rodičov, či platia nejaké poisťné. Čo majú poistené? Prečo si dali poistiť práve toto?

Úloha

Ste ako žiaci v škole poistení? Voči čomu sa máte možnosť v škole poistiť?

Aktivita

Zahrajte si hru Hra na poisťovňu (Reiterová, 2013, s. 42).

Záver

Metodické odporúčania v tomto texte sú zhrnutím postupov a zásad smerujúcich k zvyšovaniu finančnej gramotnosti na prvom stupni základnej školy.

Tento materiál má len odporúčací charakter. Zámerom nie je predpísať, čo všetko by sa vo finančnom vzdelávaní malo realizovať. Cieľom je na konkrétnych príkladoch ukázať, akými spôsobmi je možné finančnú gramotnosť budovať a rozvíjať. Podobné portfólio by si mala každá škola vytvárať, mali by úlohy zodpovedať didaktickým zásadám, primeranosti veku, nadväznosti, spojeniu teórie s praxou ..., ale aj sociálnemu prostrediu.

Metodická príručka vychádza a korešponduje s obsahom Národného štandardu finančnej gramotnosti, verzia 1.1, úroveň 1.

Použitá a odporúčaná literatúra

Reiterová, M. – Kosárová, Z. 2013. Finančná gramotnosť pre 4. ročník základných škôl. Bratislava: Príroda, 2013. 48 s. ISBN 978-80-07-02220-1.

Hallon, M. 2013. „Moja prvá kniha o peniazoch“. Bošany: HALLON, 2013. 83 s. ISBN 978-80-971431-0-7.

Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike, ISCED 1 – primárne vzdelávanie. 2011. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2011.

Jakeš, P.: Finanční gramotnost pro první stupeň základní školy. Učebnice. Fortuna . ISBN 978-80-7373-087-1.

Pavlík, M.: Základy finančného zdravia. Komprint s.r.o. ISBN 978-80-971118-7-8.

Skořepa, M.: Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství Scientia, s.r.o. ISBN 978-80-86960-40-1.

Finančná gramotnosť pre mládež. IBV NBS, n.o. <http://projekty.ibv-nbs.sk/wp-content/uploads/Financna-gramotnost.pdf>

<http://www.financnigramotnostdoskol.cz/>

